ANT. GVBERTI COSTANI IVRIS VTRIVSQVE CONS. & apud Toloſates profeſſoris,

*

POLYHISTOR.

QVOD TIBI FIERI NON VIS ALTERI NE FECERIS

LVGDVNI
APVD IOAN. TORNAESIVM,
ET GVL. GAZEIVM.
M. D. LXI.

EI
1185
12 a
BIBLIOTECA NAZIONALE 1872

Ἰ. ΦΕῤῬΙΌΛΟΥ.

Θαύματα πόλλα φέρει θνητοῖς πολύκαρπος ἄρουρα.
Πανδερκὴς ἄλιος θαύματα πόλλα βλέπει.
Κοσάνου δ᾽ οὐδὲν ψυχῆς ἐπιδέρκεται μεῖζον.
Ὃς μὲν ὑπερβάλλει θαύματα πάντα λέγων.

De veteribus nudo capite propalam incedentibus, & quibus ex cauſis id obtegerent: ac de pileo, & eius vſu quædam obſeruatione digniſsima. CAP. I.

De Glaſto, quod Græcè ἰσάτις, *& vulgò Paſtellum dicitur.* CAP. II.

De vario veterum ſalutationis ritu. CAP. III.

De oſculo. CAP. IIII.

De miſero quorundam impiorum exitu, qui Chriſtianam peroſi ſunt, aut inſectati Religionem. CAP. V.

De notis Pauli locus declaratus lib. 37. Digeſt. CAP. VI.

Explicatæ quædam veteres, & recentes notæ. CAP. VII.

De amore, eiusq; remedio, & amantium ſignis. CAP. VIII.

De tormentis ſulphureis, quæ vulgò Bombardæ nuncupantur. CAP. IX.

De ſuperfœtatione. CAP. X.

Quot naſci vno partu poſsint. & hinc explicata l. antiqui. D. ſi pars hæredit. petat. CAP. XI.

Quòd multa eadem vi & actione contrarios effectus producant. CAP. XII.

Quomodo occurratur ebrietati. CAP. XIII.

De pygmæis. CAP. XIIII.

De Salamanara, & quàm grauiter fallantur, qui eam igni-

bus abſumi negant. CAP. XV.

Quàm ampla & magnifica fuerit domini apud veteres appellatio. CAP. XVI.

De mirabili Pentapoleos interitu, eiusq; apparentibus veſtigijs. CAP. XVII.

De furtis. CAP. XVIII.

Qui libri Ciceronis interciderint, & quædam eiuſdem auctoris de Conſolatione, ſeu de Luctu minuendo, fragmenta. CAP. XIX.

De Cometa, qui anno 1556. multos dies emicuit, & rebus poſteà inſecutis. CAP. XX.

ANTONII GVBERTI COSTANI IVRIS VTRIVSQVE CONSVLTI, ET APVD TOLOSATES PROFESSORIS, POLYHISTOR.

De veteribus nudo capite propalam incedentibus: & quibus ex cauſis id obtegerent: ac de pileo & eius vſu quædam obſeruatione digniſſima. CAPVT I.

QVOD mihi ſemper probatum eſt, nihil veteres Romanos in capite geſsiſſe: licet quibuſdam ſuſpectum ſit: omnibus tamen probatum iri ſpero, qui propius ſubiectos veterum auctorum locos, & quibus nitimur rationes, obſeruarint. Suetonius in Iulio, Caluitij deformitatem iniquiſſimè ferre, obtrectatorum ſæpe iocis obnoxiam expertus: ideoq; deficientem capillum reuocare à vertice aſſueuerat: & ex omnibus decretis ſibi à Senatu populoq; honoribus non alium aut recepit, aut vſurpauit libentius, quàm ius laureæ coronæ perpetuò geſtandæ. Et alibi de eodem, In agminibus nonnunquam equo ſæpius pedibus anteibat capite detecto, ſeu ſol, ſeu imber eſſet. Idem auctor de Caligula loquens, Raro, inquit, capillo, ac circa verticem nullo erat. Quare tranſeunte eo, proſpicere ex ſuperiore parte, aut omnino quacunque de cauſa capram nominare, criminoſum & exitiale habebatur. Spartianus ſcribit Adrianum Imperatorem peragratis omnibus orbis partibus capite nudo, & in ſummis plerunque imbribus atque frigoribus, in morbum incidiſſe lethalem.

Iulius Cæſar caluus.

Ius laureæ coronæ perpetuò geſtandæ Cæſari tributum.

Nō licebat trāſeuntem Caligulam ex ſuperiore parte proſpicere.

Hadrianus Imper. nudo capite orbem peragrauit.

Herodianus refert Septimium Seuerum ſæpe per altiſsimos montes, hyeme ſæua, niuibus cælo ingruentibus, iuiſſe capite aperto, vt milites ad alacritatem & patientiam laborum cohortaretur. Ergo ſi orbis domini nudo palam incedebant vertice, quid de cęteris eſt coniiciendum? Conſueuerant, non inficior, mulieres olim obtecto in publicum capite prodire: ob idq; Sulpitius Gallus vxorem ſuam dimiſit: nimirum quòd eam capite aperto foris verſatam cognouiſſet, vt ait Valerius lib. 6. cap. 3. At viri, inquit in Problematis Plutarchus, vertice nudo palam ſemper apparebant: vt eſſent capite validiores ad vitandas æſtus frigoriſq; iniurias, & vt magis proſpera valetudine fruerentur. Hoc confirmant vetera numiſmata, in quibus Imperatorum & Conſulum icones abſque vllo capitis tegumento viſuntur. Sed nec vllum extat apud veteres Latinitatis auctores verbum, quo illud capitis tegmen ſignificetur, quo interdiu propalam incedentes, hoc tempore vtimur: quamuis paſsim apud eos hæc capitis ornamenta tegumentáve reperiantur, diadema, petaſus, galerus, capital, reticulum, faſcia crinalis, pilea, vitta, mitra, ſemimitra, crocophali, cuculio, pileus, & alia quædam longè aliud ſignificantia. Et ſanè pileus, quo ad exprimendum vulgare capitis tegmen plerunque vtimur, inſigne olim libertatis fuit. Cum enim ſerui manumittebantur, raſo capite pileũ accipiebant. Vnde Perſius,

Mulieres uelato capite in publicũ prodibãt.

Cur ueteres nudo capite propalã incederẽt.

Capitis tegumenta.

Pileus inſigne libertatis.

Hæc mera libertas nobis quam pilea donant.

Et Plautus in Amphitr. *-quod ille faciat Iupiter,*

Vt ego hodie raſo capite caluos capiam pileum.

Suffragatur Liuius li. 4. Decad. 3. Gracchus (inquit) Volonibus ſeruis iam manumiſsis permiſit, vt publicè epularentur omnes pileati, aut lana alba velatis capitibus. Hinc illa locutio, Ad pileum vocare, id eſt, ad libertatem. Suetonius in Tyberio, Primò Præneſte, inde Neapolim euaſit, ſeruiſq; ad pileum fruſtra vocatis, in Siciliã profugit. Liuius lib. 4. Decad. 3. Poſtero die ſerui ad pileum vocati, ex carcere vincti emiſsi, confuſaq; omnis multitudo. Iuſtinianus ideo cauit conſtitutione de Latina libertate tollenda, vt qui domini funus pileati antecedunt, vel in ipſo lectulo ſtantes cadauer ventilare videntur, ſi hoc ex voluntate teſtatoris vel hæredis fiat, perinde ciues Romani illico efficiantur, ác ſi directò manumiſſi eſſent.

Ad pileum uocare.

Explicata l. unica. de Lat. lib. tol. C.

Solebant.

Liberti olim patronorum cadauera pileati comitabantur.

Solebant etenim liberti quondam pileos in capite habentes, patronorum lectulos comitari, qui ad ſummum tres in funeribus efferebantur: aut in lectulis ſtare, vt eorum cadauera ventilarent. Idem ab his factitatum reperio, quos ab hoſte Romani liberaſſent, vel captos dedititiorum loco habuiſſent. Hi enim velut libertate donati, pileos quoque geſtabant, & funus auctorum libertatis pileati comitabantur.

Ab hoſte liberati & dedititiorum loco habiti pileos geſtabant.

Liuius lib. 10. Decad. 3. Secutus (inquit) Scipionem triumphantem pileo capiti impoſito Q. Terentius Culleo, omniq; deinde vita vt dignum erat, libertatis auctorem coluit.

Terent. Culleo.

Idem lib. 8. Decad. 4. & Appianus in Mithrid. narrant Q. Terentium Culleonem ante lectum Scipionis Africani in funere pileatum iſſe, ſicut in eius triumpho ierat: quòd ab eo in Africa ex hoſtibus receptus eſſet. Hac de cauſa Liuius auctor eſt lib. 5. Decad. 5. Pruſiam Regem Bithyniæ legatis Romanis raſo capite pileatum obuiam ire ſolitum, quòd libertum ſe populi Romani diceret. Aurelius Victor ſcribit interitu Neronis adeò Romam & cunctas prouincias exultaſſe, vt plebs induta pileis manumiſſionum, tanquam ſæuo exempta domino, triumpharet.

Mortuo Nerone plebs ſumpſit pileos manumiſſionum.

Idem factum Appianus narrat interfecto Idibus Martiis Cæſare Dictatore. Atque ideò Brutus, vt Dion refert lib. 47. numiſmatis, quæ faciebat, ſuam imaginem cum pileo, & duobus pugionibus impreſſit, eo, & inſcriptione ſignificans patriam à ſe, & Caſſio in libertatem eſſe vindicatam.

Brutus ſuis numiſmatis pileū cum duobus pugionibus incidit.

Perſpicuū eſt igitur ex his, quæ ſuprà commemorauimus, veteres Romanos cùm ſudum aut ſerenum erat, nudo in publicum capite prodiiſſe. Quod etiam Siciliæ Reges obſeruaſſe ex Æliano perſpici licet. Is enim lib. 11. de varia Hiſt. ſic ait, Agathoclem Siciliæ Tyrannum aiunt perquam ridiculo, & turpi capite fuiſſe. Cùm enim paulatim defluentibus capillis denudaretur, pudore ductus myrtea corona crinem obtexit, quæ quaſi vallum erat, & tegmen caluitio.

Agathocles.

Quin Cicero in Catone maiore, de Maſiniſſa Mauritaniæ Rege, ſocioq; populi Romani ita ſcribit, Arbitror te audire, Scipio, hoſpes tuus Maſiniſſa, quæ fecit hodie nonaginta annos natus, cùm ingreſſus iter pedibus ſit, in equum omnino non aſcendere, cùm equo ex equo non deſcendere: nullo imbre, nullo frigore adduci, vt capite operto ſit. Veteres tamen Romani ob arcendos Solis ardores,

Maſiniſſa.

Quibus ex cauſis ueteres obtegerent capita. ardores, vitandas grandines, pruinas, pluuiam, aliámve aëris intemperiem, petaſum, galerum, aliúdve id genus capitis tegmen ſumere conſueuerant. Ideò Dion in vita Calig. ſcribit Senatoribus olim conceſſum ad vitandos Solis ardores pileos in theatrum ferre. Auguſtus, vt Suetonius eſt auctor, vt aëris incommoda vitaret, non niſi petaſatus ſub Dio ſpatiabatur. *Auguſtus ſub Dio petaſatus ſpatiabatur.* Domitianus, quemadmodum idem auctor refert, arrepto pileo, aut galero poſt crepuſculum popinas inibat, tabernas effringere & expilare conſueuerat. Sed & aliis de cauſis veteres Romani capita obnubebant. Neque enim aliter deos venerabantur, quàm capite obtecto. Cicero lib. 2. de natura Deor. *Ritus uenerationis Deorum.* At verò apud maiores tanta religionis vis fuit, vt quidam Imperatores etiam ſe ipſos Diis immortalibus capite velato verbis certis pro Republica deuouerent. Suetonius in Vitellio, Idem miri in adulando ingenij. Primus Caium Cæſarem adorari, vt Deum, inſtituit, qui reuerſus è Syria non aliter eum adire auſus eſt, quàm capite velato. Quintus Curtius lib. 4. Alexander non aliàs magis territus, ad vota & preces Ariſtandrum vocari iubet. Ille in candida veſte verbenas manu præferens, capite velato præibat preces regis, Ioue, Mineruaq; victoriam propitiantis. Tunc quidem ſacrificio rite perpetrato, reliquum noctis acquieturus in tabernaculum rediit. Plautus in Amphitruone,

Inuocat Deos immortaleis vt ſibi auxilium ferant,
Manibus puris, capite operto.

Multa huius generis exempla apud Liuium ſuppetunt lib. 1. Decad. 1. Cur autem Ethnici Deos venerarentur, & ſacra operto capite facerent, variæ ab antiquis afferuntur rationes, quas hîc ſubiicere operæpretium fore puto. Virgilius lib. 3. Æneidos ſuam hac de re ſententiam his verſibus aperit, *Cur ueteres operto capite Deos uenerabantur.*

Quin vbi tranſmiſſæ ſteterint trans æquora claſſes,
Et poſitis aris iam vota in littore ſolues:
Purpureo velare comas adopertus amictu,
Ne qua inter ſanctos ignes in honore Deorum
Hoſtilis facies occurrat, & omnia turbet.
Hunc ſocij morem ſacrorum, hunc ipſe teneto:
Hac caſti maneant in religione nepotes.

Plutarchus id receptum, & obſeruatum fuiſſe ſcribit Herculis

culis exemplo, qui dicto oraculi audiens, ne à quoquam internoſceretur, Palladium velato capite Troiam detulit: ſicq; hoſtis vitauit periculum. Macrobius autem lib. 1. Saturnal. c. 8. Non me latet (inquit) Gellium ſcribere Senatum decreuiſſe, vt ædes Saturni fieret, eiq; rei Furnium trib. milit. præfuiſſe. Habet aram & ante ſe cœnaculum. Illic Græco ritu, capite operto res diuina fit: quia primò à Pelaſgis, pòſt ab Hercule ita eam à principio factitatam putant. Vnde intelligimus non ſemper, nec vbique id apud Latinos fuiſſe obſeruatum. Moris porrò erat, vt liberi capita cooperirent, cùm parentum cadauera efferrentur, vt Plutarchus eſt auctor. Sed & nocentium obtegebantur capita, cùm mortis pœnam dependebant. Liuius lib. 1. Lex horrendi carminis erat: Duumuiri perduellionem iudicent. Si à Duumuiris prouocarit, prouocatione certato: ſi vincent, caput obnubito, infelici arbori reſte ſuſpendito, verberato vel intra pomœrium, vel extra. Hebræi ob indicium doloris & luctus, capita etiam cooperiebant, vt exemplo Amani perſpicuum fit Eſther cap. 6. Ne quid hoc loco à nobis prætermiſſum videatur, adſcribam quæ de nuptiali operimento non leues auctores prodiderunt. Ælius & Cincius, vt Feſtus notat, nuptias dictas eſſe aiunt, quia flammineo caput nubentis obuoluatur, quod antiqui obnubere vocarunt. Varro lib. 1. de ling. Lat. Neptunus (inquit) dictus eſt, quòd terras & mare obnubit, vt nubes cælum, à nuptu, id eſt, opertione, vt antiqui, à quo nuptiæ, & nuptus. Plinius lib. 21. cap. 8. Lutei video honorem antiquiſſimum, in nuptialibus flammeis rotum fœminis conceſſum. Et forte pudoris cauſa cùm in domum mariti virgines deducebantur, capita ſua obnubebant. Vnde Rebecca Geneſ. 24. conſpecto eminus Iſaac, cui nuptura erat, deſcendit de monte, & pallio ſe obtexit.

Hercules uelato capite Palladium Troiam detulit.

Liberi operiebant capita in funere parentũ.

Nocentes olim capite operto plectebantur.

Operimentum capitis apud Hebræos indicium luctus aut mœroris.

Nuptiale operimentum.

Cur nubentes virgines capita operiant.

De Glaſto, quod Græcè ἰσάτις, & vulgò Paſtellum dicitur. CAP. II.

PAtria noſtra chariſſima illud præcipuum, & obſeruatione digniſſimum inter cætera habet, quòd ſola ex omnibus orbis partibus glaſtum efficax ad lanas, pannoſq; inficiendos producit. Illud enim

Glaſtum Plantagini ſimile, aut potius Cynogloſſo. ſic lanarum, pannorumq; infectus corroborat, vt nunquam elidi, deperireve poſſint. Eſt autem Glaſtum herba plantagini ſimilis, vt Dioſcorides ait: aut potius cynogloſſo, quod vulgus pharmacopolarum linguam canis vocat. *Duo Glaſti genera.* Cæterùm Glaſti duo ſunt genera: vnum cynogloſſo prorſus ſimile, quod cum denſa & hirſuta folia habet, tum facilè terram contrahit: atque ideo minus probum eſſe creditur. Alterum genus præſtantius eſt, habetq; tenues magis ac nitidos caules. *Quo tempore ſeratur & colligatur Glaſtũ.* Vtrunque Ianuario menſe ſeritur, ſoletq; Maio primùm legi, & ſingulis deinceps menſibus vſque ad Octobrem: quod plerunque ſepties eo interſtitio fit. Collectum autem in piſtrinũ conijcitur huic rei accommodatum, vbi continua truſatilis, dentatæq; molæ conuerſione tandiu illius folia teruntur, quo- *Glaſtum quomodo teratur.* ad lutum & quaſi cœnum quoddam inde cõfectum eſt. Tum verò agglomeratur, ac cùm dies aliquot ita compactum in aprico manſit, vt fluens inde liquor iam abactus videatur, ex eo globos aut paſtillos noſtrates conficiunt, quos in ſuperiori eius piſtrini parte, aliòve editiori loco, ſuper tabulatis exſiccandos relinquunt, donec verſatili mola teri poſſint, & in puluerem deduci. Quod cum factum eſt, in occluſo loco, ne quis flatus puluerem diſpergat, ſæpius ventilabris ſubiactatur, & ne nimis incaleſcat, aqua etiam, aut putrido vino aſpergitur. Poſteà verò lanarum infectores illud cortinis immittunt, vt concoquatur, donec immiſſa vellera cæruleum colorem *Qualem colorẽ glaſtũ efficiat.* contrahant. Memini Britannos, qui vulgò Angli dicuntur, eũdem colorem olim corporibus induxiſſe ſolis caulibus Glaſti. Ita enim Cæſar lib. 5. de Bello Gall. Omnes verò (inquit) *Britanni ſe Glaſto inficiebant.* ſe Britanni Glaſto inficiunt, quod cæruleum efficit colorem: atque hoc horribiliore ſunt in pugna aſpectu: capilloq; ſunt promiſſo, atque omni parte corporis raſa, præter caput & labrum ſuperius. Sed & Britannorum coniuges atque nurus glaſto toto corpore oblitæ, quibuſdam in ſacris nudæ incedebant, Æthiopum colorem imitantes, vt Plinius ſcribit lib. 22. cap. 1. Vnde Propertius,

Nunc etiam infectos demens imitare Britannos,
Ludis & externo tincta nitore caput.
Vt natura dedit, ſic omnis recta figura
Belgicus color. *Turpis Romano Belgicus ore color.*

Eodem

Eodem pertinet illud Martialis,

Barbara depictis venit baſcanda Britannis.

Cæterùm hodie, cum molitum, ſiccatum, & tandem in puluerem redactum eſt Glaſtum, ac, vti diximus, ſubiactatum, mulionibus & nauarchis in Aſiam, Africam, & omnes Europæ partes vehendum committitur. vnde magno noſtratium bono eius mercis negociatores maxima compendia faciunt. Et quidem hæc, dum ſæuiſſima peſtis Toloſanos abegiſſet, & ruri iucundiſſimo otio frueremur, in noſtro Glaſti piſtrino obiter deſcripſimus anno ſalutis per IESVM CHRISTVM mortalibus allatæ ſeſquimilleſimo quinquageſimo ſeptimo.

De vario veterum ſalutationis ritu. CAP. III.

VArij apud veteres fuerunt ſalutationis, venerationisq; ritus, quos ſi breuiter & perſpicuè ex probatis auctoribus deſcripſero, operæpretium facturus videor. Solebant itaque priſci honoris ergò ſemita cedere, equo deſcendere, caput adaperire, oſcula impertiri, ac ſuis quenque nominibus ſalutare. Senecą in epiſt. Si Conſulem video aut Prętorem omnia quibus honor haberi ſolet, faciam, equo deſiliam, caput adaperiam, ſemita cedam. Dion lib. 45. hiſtor. Rom. Seruilius Iſauricus quòd ſibi pedibus ingredienti quidam equo inſidens obuiam factus, equo non deſilijſſet, ſed rectà prætervectus eſſet: vbi eum fortè in iudicio vadimonium habentem agnouit, rem anteactam iudicibus expoſuit: qui mox rei indignitate ita commoti ſunt, vt eius admiſſi inſimulatum indicta cauſa damnarint. Quintus Curtius lib. 9. Cænus auſus eſt, inquit, cunctantibus cæteris propius tribunal accedere, ſignificãs ſe loqui velle: quem vt videre milites detrahentem galeam capiti (ita enim Regem alloqui mos eſt) hortari cœperunt, vt in cauſam exercitus ageret. Plutarchus in Problem. ſcribit, ideo magiſtratibus, aliiſq; honoratioribus veteres diſcooperuiſſe caput, vt res omnes ſalutantium illis patere ſignificaretur. Xenophon in oratione de Ageſilai laudibus ſcribit, Perſas conſueuiſſe deoſculari eos, quos honore proſequebantur. Sed Herodotus rem planius exponit lib. I. Apud Perſas (inquit) ſi pares in via obuij fiant,

Seruilius Iſauricus.

Pœna non deſilientis equo cũ occurrebat magiſtratus.

Cur ſalutando caput diſcooperiamus.

Perſæ honoris cauſa oſculum exhibent.

ſalutationis loco, mutuò ſeſe oſculantur. Quod ſi alter paulò humilior ſit, genua alterius oſculatur: ſin multo inferior, proſtratus adorat. Ideo Numidiæ Reges, ne in ſummo honoris faſtigio poſiti, rem humilem, & abiectam vſurpare viderentur, nulli mortalium oſculum ferebant, quemadmodum Valerius refert. Quantum verò honoris oſculatione Romani tribui putarint, ex eo apparet, quod de Amphilochio Iconij epiſcopo Theodoritus lib. 5. cap. 16. ad hunc modum ſcribit, Ad Theodoſium acceſſit Amphilochius ſupplicans, vt Arrianorum cœtus ex vrbibus eijcerentur. quod Imperator, tanquam nimis durum, admittere noluit. Tum itaque ſapientiſſimus Amphilochius ſiluit, ac memorabile excogitauit artificium. Ingreſſus itaque poſt aliquot dies in regiam, conſpicatusq; adſtantem Imperatori filium Arcadium, qui Imperator paulò ante fuerat deſignatus, ipſum quidem Imperatorem de more ſalutauit, filio autem nullum prorſus honorem detulit. Id factũ obliuione Imperator ratus, ad filium iubet Amphilochium accedere, & illum oſculari. Cui Amphilochius ſatis reſpondit eſſe, quòd ipſi honorem detuliſſet. Ægrè admodum id tulit Imperator, ac iniuriam filio illatam ſibi factam interpretabatur. Tum itaque Amphilochius propoſitum ſuum patefecit, & cum clamore, Tam (inquit) moleſtè fers, ô Imperator, filij tui contemptum, tamq; ſuccenſes vehementer contumelioſis erga illum? perſuadeas igitur tibi omnipotentem quoq; Deum odiſſe blaſphematores vnigeniti filij ſui, eosq; velut ingratos erga ſeruatorem ſuum meritò abominari. His intellectis, cum admiratione dictorum, factorumq; legem confeſtim tulit Imperator, qua cœtus Arrianorum prohibebantur. Sed quoniam apud veteres Romanos varij quondam fuerunt oſculationis ritus, atque rationes, vt rem omnem enodatius explicem, de oſculatione, amplexu, & veneratione manus, genu, & pedum ſingulatim agendum eſt, & veterum ſcriptorum loci ſubijciendi. Sic enim iſtiuſmodi obſeruationum cauſa & origo facilè innoteſcent. Plutarchus in Catone, Cùm milites (inquit) Catonis Vticenſis abitum moleſtè admodum ferrent: tum his locis veſtes ſtrauerũt, quibus ipſe pedibus iturus erat: eiusq; manus oſculati ſunt. quod genus honoris non niſi Imperatoribus, idq; perpaucis, eo tempore tribuebatur. Plinius lib.

Numidiæ reges neminem oſculantur.

Quomodo Amphilochius Theodoſio ſuaſit, ut Arrianorũ concilia prohiberentur.

Amphilochij mirabile artificium.

Theodoſius cœtus Arrianorũ prohibuit.

Veſtes ſternere honoris cauſa.

Oſculatio manuum.

lib. 11. cap. 45. Ineſt & in aliis partibus quædam Religio: ſicut dextra oſculis auerſa appetitur, in fide porrigitur. Idem lib. 28. cap. 2. In adorando dextram ad oſculum referimus, totumq; corpus circumagimus. Suetonius in Caligula, de Caſſio Chęrea loquens, Quem Caius, inquit, ſeniorem iam & mollem & effœminatũ denotare omni probro conſueuerat: & modò ſignum petenti Priapum aut Venerem dare, modò ex aliqua cauſa agenti gratias, oſculandam manum offerre, formatam commotamq; in obſcœnum modum. Ioſeph. de bello Iudaic. lib. 1. cap. 20. Antipater cùm Herodem ſalutaturus adueniſſet, eiusq; manus oſculari & genu amplecti voluiſſet, repulit eum Rex dicens, Tam grauium admiſſorum reum ad hanc ſalutationem admitti non debere. Nicephorus Calliſtus lib. 13. cap. 6. Theodorit. lib. 5. cap. 33. & Hiſtor. Tripart. lib. 10. cap. 6. Gainas Arrianus, cùm diſceſſionem à Conſtantino feciſſet, nec quiſquam auderet ad eum orator ire, Ioannes Chryſoſtomus legationem ſuſcepit. Itaque quamuis Gainas hoſtis & barbarus eſſet, honoris tamen cauſa longius Chryſoſtomo obuiam progreſſus eſt, eiusq; dextram oculis admouit, ac liberos ſuos eius genua oſculari præcepit. Appianus Alexandrinus lib. 2. Belli ciuilis interitum Iulij Cæſaris enarrans, Læna, inquit, paulò ante Caſſium allocuta, inſtantius quædam obuio Cæſari dicebat. Cuius rei obſeruatio & mora adeò terruit coniuratos, vt ſe inuicem intuentes priusquam deprehenderentur, meditatum facinus aggredi & peragere vellent. Sed cùm longius ſermo produceretur, ſubſtiterunt, rati quidpiam potius Lænam deprecari, quàm nuntiare: ac cum Cæſaris genua vltrò amplecteretur, magis aſſumpſere animos. Oſculatione pedum ita veteres vſi ſunt, vt ea ſolùm principes viros impertirent. Seneca lib. 2. de Benefic. cap. 7. Cæſar dedit vitam Pompeio Pœno, ſi dat, qui non aufert. Deinde abſoluto & agenti gratias porrexit ad oſculandum ſiniſtrum pedem. Solebant etiam veteres honoris ergò aduenientibus aſſurgere. Cuius obſeruationis contemptus partim Cęſari exitio fuit. Eutropius lib. 6. Cùm ergo Cæſar, inquit, & honores ex ſua voluntate præſtaret, qui populo anteà deferebãtur, nec Senatui ad ſe venienti aſſurgeret, aliaq; regia ac penè tyrannica faceret, coniuratum eſt in eum

Dextra oſculis appetitur.

Caßius Chærea

Oſculatio manus & genu amplexio.

Gainam nemo audebat conuenire.

Chryſoſtomus.

Collocutio Lænæ cõiuratores terruit.

Oſculatio pedũ

à LX. amplius Senatoribus equitibusque Romanis, tandem vigintitribus vulneribus confoſſus eſt. Porrò obuij quoties nomina ſuccurrebant viciſſim ſuis ſe nominibus ſalutabant, vt Seneca lib. 1. Epiſt. ſcribit. Itaque cùm Hippocrates rogatu Abderitarum, ad Democritum profectus fuiſſet, vt qua eum laborare inſania ob frequentem riſum Abderitæ credebant, ſua induſtria liberaret: Hippocrates Democritum nomine compellauit. Democritus verò, quòd Hippocratem de facie non noſſet, hoſpitem ſalutando nuncupauit: atque ideo pudore ſuffuſus, Te, inquit, quo nomine vocabimus? Ignorantia enim tui nominis effecit, vt te hoſpitem appellarem: tum alter nomen ſuum indicauit. Quod & ipſe Hippocrates quadam ad Damagetum epiſtola ſcripſit. Hoc in ſalutandis etiam Imperatoribus vſurpatum fuiſſe reperio: nam Lampridius in Alexandro, Salutabantur (inquit) nomine, hoc eſt, Aue Alexander.

Imperatores nomine ſalutabãtur.

De oſculo. CAP. IIII.

Admonet ſuperior oſculorum mentio, vt de illis vberius hoc capite dicamus. Sciendum eſt igitur auctore Plutarcho in Probl. in lib. de Clariſſ. mulier. & in vita Romuli, vſum oſculorum, qui apud Romanos fuit, à Troianis mulieribus cœpiſſe. Illę enim capta & euerſa Troia, poſt longam nauigationem, longi erroris pertæſæ, naues ad littus Italiæ cùm incendiſſent, ob idq; iracundiam virorum formidarent, obuiam eis proceſſerunt: ac oſculando tam viros, quàm parentes inſueto humanitatis genere illorum iracundiam placarunt. Vnde factum eſt, vt propinqui & mulieres & neceſſarios ſuos amplexi frontem oſcularentur. Aliunde oſculorum rationem ducit Athenæus libr. 10. Dipnoſoph. cap. 23. Cum Crotoniatum ingreſſus fuiſſet Hercules, mulier, quæ paulò ante dolium vini clam aperuerat, à marito petiit, vt in gratiam peregrini dolium aperiret. Quod cùm illi placuiſſet, Hercules præ foribus hæc omnia obſeruans, obnixè eum rogauit, vt dolium inuiſeret, quod poſteà repertum eſt lapideum. Quamobrem ex eo tempore vino vti turpe mulieribus fuit: ac vt ſobriæ & abſtemiæ

Vſus oſculorum à Troianis manauit.

Viri oſculationibus placati.

Vini uſus mulieribus interdictus.

abſtemiæ probarentur, eas cognati oſculari ſolebant, quemadmodum Plinius ſcribit lib. 14. cap. 13. Arnobius lib. 2. aduerſus gentes. Plutarchus in Probl. & Gellius lib. 10. ca. 23. Vnde Tertul. Apologetici cap. 6. Sub Romulo, inquit, quæ vinum attigerat, impunè à Mecenio marito trucidata eſt. Idcirco & oſcula propinquis offerre neceſſe erat, vt ſpiritu iudicarentur. Alia oſculorum à Plutarcho cõmemoratur ratio, nempe quòd cùm nuptiis cognatorũ & affinium interdictum eſſet, illud comitatis genus, tanquam cognationis ſignum remanſit. Sed qualis ſit cunque oſculorum apud Romanos origo, illud ſine cunctatione recipiendum eſt, oſcula apud eos amoris & cuiuſdam neceſſitudinis ſymbolum fuiſſe: adeò vt etiam dignatione maiores illud minoribus præberent. Dion lib. 59. de C. Caligula loquens, Aliquãdo, inquit, ſetico veſtitu aut triumphali ornatu inter populum verſabatur, paucos oſculabatur, pleriſque Senatorum manũ tantum aut pedem adorandum porrigebat. Quibus autẽ id amicitiæ ab eo oblatum fuiſſet, ij in Senatu gratias ei agebant: cùm quotidie eum ſaltatoribus oſcula dare viderent. Tranquillus in vita eiuſdem, Marcum, inquit, Neſtorem Pantomimum etiam inter ſpectacula oſculabatur. Idem auctor in Nerone oſtendit moris fuiſſe principibus Romanis, vt cùm peregrè proficiſcerẽtur, vel redirent, quenque Senatorum oſcularentur. ſic enim ait: Multas nec dubias ſignificationes ſæpe iecit, nec reliquis quidem ſe parſurum Senatoribus, eumq; ordinem ſublaturum quandoque è Republica, ac prouincias & exercitus equitibus Romanis ac libertis permiſſurum. Certè neque adueniens neq; proficiſcens quenquam oſculo impertiuit, ac ne reſalutatione quidem. Interdum tamen apud Romanos oſculatio tanquam nefarium facinus vindicata eſt: quòd pro tempore & loco res laſciuior, quàm par ſit, cordatis hominibus videretur. Itaque Cato Cenſorius, auctore in eius vita Plutarcho, Manlium virum clariſſimũ conſulem deſignatum è ſenatu mouit, quòd interdiu præſente filia oſculatus eſſet vxorem. Quin Valerius refert Meuium quendam ciuem Romanum in libertum animaduertiſſe, quòd filiæ ſuæ nubilis iam ætatis oſculum dediſſet. Tranquillus ſcribit Tiberium Cæſarem quotidianas oſculationes edicto prohibuiſſe. credo quòd multi ad laſciuiam

Impunè mulier trucidata, quæ uinum biberat.

Caligula paucos oſculabatur, pleriſq; manum aut pedem adorãdum porrigebat.

Cæſares peregrè abeuntes aut redeuntes quenq; Senatorũ oſculabãtur.

Oſculatio uires laſciuior interdũ uindicata

Manlius ſenatu motus propter oſculationem.

Edictum Tiberij de oſculis.

Oſculum indicium amoris. laſciuiam illis abuterentur. Apud Hebræos oſculationem ſymbolum quoddam propenſæ beneuolentiæ & neceſsitudinis fuiſſe ex multis locis ſacrorum Bibliorum compertum habemus. Geneſeos cap. 29. Vt primùm Iacob Rachelem cognatam ſuam agnouit, oſculatus eſt eam: quæ mox patri ſuo nuntiauit, adeſſe Iacob filium ſororis eius. Is autem confeſtim Iacob obuiam venit, complexusq; eum, ac in oſcula ruens, duxit in domum ſuam. Exodi 18. Moſes egreſſus in occurſus cognati ſui Ietri, adorauit, & oſculatus eſt eum. Actor. cap. 20. Magnus fletus coortus eſt omnium, & ruētes in collum Pauli oſculabātur eum, dolentes maximè ob ſermonem, quem dixerat, quod amplius eum non viderent. Et Paulus in poſteriore ad Corinthios epiſtola, Salutate, inquit, vos inuicem oſculo ſancto. Nec fruſtra adiecit ſancto, ſed vt oſculationes libidinum ſecluderet. *Oſculationes à Chriſtianis vſurpatæ.* Sunt itaque à Chriſtianis dein vſurpata oſcula, tanquam ſymbola pacis, concordiæ, amoris, & neceſſitudinis, quæ inter eos intercedebat. Clemens Alexandrinus *Iacobi Apoſtoli martyrium.* lib. 7. diſpoſit. ſuarum, Quoniam, inquit, & is qui obtulerat eum iudici, Iacobum ſcilicet, motus etiam ipſe confeſſus eſt ſe eſſe Chriſtianum. Ducti ſunt ambo pariter ad ſupplicium, & cum ducerentur in via rogauit Iacobum dare ſibi remiſſionem (ita locum Clementis interpretatur Ruffinus.) At ille parumper deliberans, Pax tibi, inquit, & oſculatus eſt eum. Sicq; ambo capite plexi ſunt. quod & Euſebius refert libr. 2. hiſtor. Eccl. cap. 9. Tertullianus in lib. de Oratione, Alia iam inualuit conſuetudo, ieiunantes habita oratione cum fratribus ſubtrahunt oſculum pacis, quod eſt ſignaculum orationis. Idem lib. *Mulier Chriſtiana impio nubere non debet.* 2. ad vxorem, de marito Gentili & vxore Chriſtiana loquens, Quis, inquit, in carcerem ad oſculanda vincula martyris vxorem reptare patietur? Iam verò alicui fratrum ad oſculandum conuenire? aquam ſanctorum pedibus offerre? Hinc perſpicuum eſt veteres Chriſtianos ita obſeruaſſe & coluiſſe martyres, vt etiam eorum vincula oſcularentur. Neque verò in vinculis ſolùm hunc ritum vſurparunt, ſed & in vaſis æreis vel argenteis, quibus diuorum martyrum reliquiæ continebantur. Prudentius poëta Chriſtianus in lib. περὶ στεφανῶν, de beato Hippolyto loquens & eius ara,

Ipſa

Ipſa illas animæ exuuias, quæ continet intus
Aedicula argento fulgurat ex ſolido.
Præfixit tabulas diues manus æquore læui,
Candentes recauum quale nitet ſpeculum.
Nec Parijs contenta aditus obducere ſaxis,
Addidit ornando clara talenta operi.
Mane ſalutatum concurritur: omnis adorat
Pubes, eunt, redeunt, ſolis adusq; obitum.
Conglobat in cuneum Latios ſimul, & peregrinos
Permiſtim populos, relligionis amor.
Oſcula perſpicuo figunt impreſſa metallo
Balſama diffundunt, fletibus ora rigant.
Iam cùm ſe renouat decurſis menſibus annus,
Natalemq; diem paſſio feſta refert:
Quanta putas ſtudijs certantibus agmina cogi,
Quæ ue celebrando vota coïre Deo?
Vrbs Auguſta ſuos vomit effunditq; Quirites,
Vna & Patritios ambitione pari.
Confundit plebeia phalanx vmbonibus æquis,
Diſcrimen procerum, præcipitante fide.
Nec minus Albanis acies ſe candida portis
Explicat, & longis ducitur ordinibus.

De miſero quorundam impiorum exitu, qui Chriſtianam perosi ſunt aut inſectati religionem. CAP. V.

QVam miſerè multi perierint, qui Chriſto aduerſati ſunt, & Chriſtianam pietatem ferro aut conuiciis inſectati, ſubiecta ex variis auctoribus exempla abundè patefacient. Florens Tertullianus in libro, quem ad Scapulam pręſidem Carthaginienſem ſcripſit, Poſſumus, inquit, exitus quorundã præſidum tibi proponere, qui in fine vitæ ſuæ recordati ſunt deliquiſſe, quòd vexaſſent Chriſtianos. Vigellius Saturninus, qui primus hic gladium in nos egit, lumina amiſit. Claudius Herminianus in Cappadocia, cùm indignè ferens vxorem ſuam ad hanc ſectam tranſiſſe, Chriſtianos crudeliter tractaſſet, ſolusq; in prætorio ſuo vaſtatus peſte cùm viuus vermibus ebulliſſet, nemo ſciat, aiebat,

Vigellius Chriſtianorũ interfector viſum amiſit.

Calamitas Claudij Chriſtianorum oſoris.

bat, ne ſciant Chriſtiani. Poſteà cognito errore ſuo, quòd tormentis quoſdam à propoſito ſuo excidiſſe feciſſet, penè Chriſtianus deceſſit. Sed qui videntur impune tuliſſe, venient in diem diuini iudicij. Tibi quoq; optamus admonitionem ſolam fuiſſe, quòd cum Adrumeticum Manilium ad beſtias damnaſſes, & ſtatin hæc vexatio ſubſecuta eſt, & nunc ex eadem cauſa interpellatio ſanguinis. Sed memento de cætero. Non te terremus, qui nec timemus: ſed velim vt omnes facere poſſimus monendo, μὴ θεομαχεῖν. hæc Tertullianus. Miſer admodum ac probroſus fuit interitus teterrimi & ſceleſtiſſimi hoſtis verę pietatis ac religionis Arrij, vt perſpici licet ex Theodorito lib. 1. Eccl. hiſtor. cap. 14. ex Socrate apud Caſſiodorum lib. 3. hiſtor. Tripart. cap. 10. & ex Ruffino lib. 10. cap. 13. Cùm enim poſt decretũ œcumenicę ſynodi Nicenæ, quæ celebrata eſt anno ſalutis 327. denuò ſceleroſus ille Arrius erumperet, & falſa ſua dogmata vafrè, ſceleſtè, ac impiè exerceret, tum Euſebij Nicomedenſis eiuſq; ſectatorum præſidio munitus, tum iuſſu, nedum aſſentatione Imperatoris, fretus, cui captioſo & fallaci verborum commento facile perſuaſerat, ſe ſubſcribere Niceni concilij decretis: Alexander Conſtantinopoleos vrbis epiſcopus iure ei reſtitit, dicens inuentorem hæreſeos in eccleſiam recipi non oportere, præſertim aduerſus œcumenicæ ſynodi decretum. Sed cùm Euſebiani, qui Arrium & eius dogmata tuebantur, poſtridie Arrium in communitate eccleſiæ futurum affirmarent, Alexander videns piorum cauſam periclitari, hoc vſus eſt perfugio: ingreſſus eſt ædem ſacram, ac manus ad Deum ex animo ſuſtulit, totam noctem pronus iacens, & cauſam eccleſiæ Deo commendans, quem obnixè cum lachrymis deprecabatur, vt ſi futurus erat in communitate eccleſiæ Arrius, dimitteret ſeruum ſuum, neque perderet iuſtum cum impio. Aliter intueretur Euſebianorũ verba, neque traderet in vaſtationem & probrum hæreditatem ſuam, ſed Arrium è medio tolleret: ne eo introeunte in ædem ſacram, eius quoque ſecta recipi videretur. Hæc precatus Alexander, mœſtus diſceſſit. Cæterum cùm illuxiſſet dies, Euſebius velut hæretici belli ſignifer, in ædes Arrij concedit, eumq; properè ad baſilicam ſequi iubet, proteſtatus, Alexandrum ni præſens adquieſceret, ab ea expul

Hiſtoria Arrij.

Nicena ſynodus

Alexãder Conſtant. epiſcopus

Optimum perfugium.

expulſum iri. Igitur cùm omnes ſummo eius rei videndæ deſiderio tenerentur, Arrius magna hominum comitante caterua ad templum proficiſcitur: ac interim angore conſcientiæ fraudiſq; cruciatu agitatus, ac territus in profluuium ventris incidit, quo cùm vehementer premeretur, in foricas ſeceſsit, quæ pone forum Conſtantini erant: vbi cum ſederet, inteſtina eius nécnon viſcera omnia in foricæ cuniculum defluxerunt: ſicq; fœdè exanimatus interiit. Quod vt moleſtum impiis fuit, ita piis gratum, qui concordes adorauerunt & magnificauerunt Deum: non quòd illum mortuum eſſe lætarentur, ſed quòd iudex fuiſſet inter minas Euſebianorum & preces Alexandri damnata Arriana ſecta: quandoquidem indignam eſſe conſtaret, quæ in eccleſia Dei reciperetur. Succurrit non minus memorabile Iuliani exemplum, qui Iuliani Imperatoris auunculus fuit. Is, quemadmodum Nicephorus ſcribit lib. 10. cap. 29. Theodoritus lib. 3. cap. 13. & Socrates apud Caſsiodorum libr. 6. hiſtoriæ tripart. Sacra ornamenta Antiochenæ eccleſiæ & ſimpula, quibus in ſacris prolibant ſacrificuli, contemptu Chriſtianæ religionis in terram decuſsit, & in Chriſtum redemptorem noſtrum impiè & ſceleſtè debacchatus eſt. Quod admiſſum hæc diuinitus conſecuta eſt vltio. Mox enim difficili & incognito morbo correptus ita afflictus dies quadraginta iacuit, vt neque loqueretur, neque ſentiret quicquam. Poſthac verenda eius & loca finitima tantam contraxerunt putredinem, vt vermes procreati ſint, qui nullis quoad vixit, abigi medicamentis potuerunt. Felix imperialium theſaurorum curator, quia eiuſdem ſceleris conſcius fuerat, & conſpectis tanti pretij vaſis, talia iocans dixerat, Ecce quibus vaſis Mariæ filius diuina re peragenda colitur: eodem die ſimul animum cum ſanguine emiſit. Ob ſimile admiſſum Eſpidius imperatoriæ domus præfectus miſera morte interiit. vt iidem auctores memoriæ tradiderunt, Iulianus Auguſtus, qui poſt agnitam Chriſtianam religionem & verum Dei cultum in idololatriam prolapſus eſt, & Chriſti ſectatores mirum in modum exercuit, dignam anteacta vita oppetiit mortem. Ei enim cùm in Perſia eſſet, mirabiliter inflictum eſt ſiue ab angelo, ſiue ab homine vulnus, quo accepto deſpondens animum, manum ſuam ſanguine impleuit,

Miſer Arrij interitus.

Sceleratum factum Iuliani.

Iuliani auunculi calamitoſa mors.

Felicis theſaurorũ curatoris & Chriſti irriſoris interitus.

Iulianus imper. Chriſtianorum oſor.

Iulianus imper. uulnere mirabiliter inflicto exanimatus.

impleuit, & ſparſo illo in aëra dixit, Viciſti, Galilæe, viciſti: ſaturare Nazarene. ſignificans Chriſtum, cui anteà infeſtus fuerat, victoriam reportaſſe. Ita erat ſceleſtus ille vir, & Chriſtianæ pietatis oſor animo conſternatus, quemadmodum Theodoritus narrat lib. 3. cap. 25. & Nicephorus lib. 10. cap. 34. & 35. In Africa, vt Paulus Diaconus & Nicephorus ſcribunt, dum Arrianus quidam Olympius nomine, corpus aquis balnearibus abluens, indigna quædam & blaſphema de ſanctæ trinitatis fide verba euomeret, veniente deſuper diuinitus igneo iaculo propalam combuſtus eſt. Sed & Anaſtaſius Imperator, qui Eutychiana hæreſi delibutus erat, cùm quoſdam pios Epiſcopos, à quibus ad veram pietatem incitabatur, non ſine contumelia eieciſſet, anno Imperij ſui 27. ictu fulminis periit.

Diuina cuiuſdā Arriani uindicta.

De notis Pauli locus declaratus lib. 37. Digeſt. Tit. de bonorum poſſ. CAP. VI.

NOtas, literas non eſſe Pedius lib. 25. ad edictum ſcribit, eiq; aſſenſus eſt Paulus libr. 37. Digeſt. tit. de bonorum poſſ. Atqui perperam hoc prodidiſſe videntur, cùm notæ ſint ſingulariæ literæ ſine coagmentis ſyllabarum, quemadmodum Gellius de notis Cæſaris ait. Is enim, vt Tranquillus refert, ſi qua occultius perferenda erant, per notas ſcripſit, id eſt, ſic ſtructo literarum ordine, vt nullum verbum effici poſſet: quæ ſi quis inueſtigare & perſequi velit, quartam elementorum literam, id eſt, d, pro a, & perinde reliquas cōmutet. Pro x, etiam duplex a, poſuit. Dion auctor eſt lib. 55. Mæcenatem primum quaſdam notas inueniſſe ad celeriter ſcribendum, easq; per Aquilam libertum euulgaſſe. Feſtus ſcribit notas eſſe binas aut ſingulas literas. Eo autem ſcribendi genere quondam vſi ſunt, & adhuc vtuntur, quò facilius cuncta excipiant, commentarienſes, actuarij, ſcribæ, exceptores, amanuenſes, & à notis dicti notarij. Seneca lib. 14. Epiſtol. Quid verborum notas, quibus citata excipitur oratio, & celeritatem linguæ manus ſequitur. Suetonius in Tito, E pluribus, inquit, comperi, notis quoque excipere velociſsime ſolitum, cum amanuenſibus ſuis

Vtrum notæ ſint literæ.

Cæſar res occultas notis ſcripſit

Mæcenas quaſdam notas inuenit.

Notarij à notis dicti.

ſuis per ludum, iocumq; certantē. Ammianus Marcell. lib. 14. Ei aſſiſtebant hincinde Notarij, quid quæſitum eſſet, quid ve reſponſum, curſim ad Cæſarem perferentes. Modeſtinus Digeſt. ex quibus cau. maior. cap. 33. Eos, qui notis ſcribunt acta Præſidum, Reipublicæ cauſa abeſſe certum eſt. Paulus D. de milit. teſt. Lucius Titius miles notario ſuo teſtamentum notis dictauit, & antequam perſcriberetur, vita defunctus eſt. quæro an hæc dictatio valere poſſit? Reſpondi, militibus quomodo velint, & quomodo poſſint, teſtamentum facere conceſſum eſſe. Auſonius Epiſtolarum lib. in Notarium in ſcribendo velociſſimum,

Puer notarum præpetum
Solers miniſter aduola:
Bipatens pugillar expedi,
Cui multa fandi copia
Punctis peracta ſingulis,
Vt vna vox abſoluitur.

Quintilianus lib. 11. cap. 2. habeamus, vt qui notis ſcribunt, certas imagines omnium & loca ſcilicet infinita, per quæ verba, quæ ſunt in quinque contra Verrem ſecundæ actionis libris, explicentur. Huiuſmodi notis deſcriptum Homeri poëma nucis putamine incluſum fuit, tempore Ciceronis, vt Solinus refert.

Homeri poëma nucis teſta incluſum.

Vt igitur Pedij ſententiam tueamur, obſeruandū eſt, notas ſigna eſſe, quibus compendio ſcribitur. Nec intereſt vtrum literæ ſint, an alia ſigna.

Locus Pauli declaratus.

Cùm enim ſyllabæ non ſint, nec integræ voces, ſed ſingulæ tantùm, aut binæ literæ, quæ tunc ordinem ſuū, naturamq; non ſeruāt, rectè Pedius ſcripſit notas literas non eſſe. Iam enim literarum officio non funguntur, ſed ſignorum. σημεῖα, inquit in Catone Plutarchus, ἐν μικροῖς, καὶ βραχέσι τύποις πολλῶν γραμμάτων δύναμιν ἔχοντα. vt merito Iuſtinianus cauerit in procemio Digeſtorum, & in Codice, tit. de veteri iure enucleando, nomina prudentum, & titulos, & librorum numeros per conſequentiam literarum, non per ſigna, vel ſigla, vt quidam legunt, manifeſtari, quò ſcilicet facilius legerentur, minuſq; expoſita forent, correctorum dicam, an corruptorum libidini, varietatiq; interpretationum.

Iuſtinianus noluit per notas leges ſcribi.

Quod etiam à quibuſdam alijs principibus ſancitum fuiſſe Iſidorus teſtatur lib. 1. Etymol. cap. 22. Sigla verò literas

Sigla.

non coagmentatas Iuſtinianus appellat, aliáſve notas, quibus res compendiò ſignificantur. Sic Cicero nonnunquam ſe ſcribere ſolitum lib. 13. epiſt, ad Atticum, oſtendit. Quod ad te (inquit) de decem legatis ſcripſi, parum intellexiſti, credo, quia διὰ σημείων ſcripſeram. Apud Græcos mortis ſupplicium θ iudices ſignificabant. Perſius,

Cicero per notas ſcribere ſolitus.

Theta ſignum mortis.

Et potis es nigrum vitio præfigere theta.

Apud Romanos, vt Pedianus ſcribit, frequens notarum vſus in ferendis ſuffragijs fuit. Cùm enim de capite alicuius agebatur, vniuerſi Iudices in ciſtam tabulas ſimul conijciebant ſuas, abſolutionis, condemnationis, vel ampliationis literis inſculptas. Et quidem abſolutionis ſignum erat A, condemnationis C, ampliationis N L, quibus literis non liquere ſignificabant. Nam ex actis cum ferri debeat iudicium, ſi quando minus idoneæ probationes videbantur, cauſam iudices ampliabant: id eſt, amplius quærendum eſſe pronuntiabant. Hic autem mos per notas ſcribendi ab Ægyptijs manaſſe videtur, qui hieroglyphicis notis, atque adeò literis primi omnium vſi ſunt, vt res, & animi ſui penſa ſignificarent. Tacitus, Primi (inquit) per figuras animalium Ægyptij ſenſus mentis effinxerunt, & antiquiſsima monumenta memoriæ humanæ impreſſa ſaxis apud eos cernuntur, & literarum inuentores perhibentur. Neque, vt Marcellinus lib. 16. ait, vt nunc literarum numerus præſtitutus & facilis exprimit quicquid humana mens concipere poteſt, ita priſci quoque ſcriptitauerunt Ægyptij, ſed ſingulæ literæ ſingulis nominibus ſeruiebant, & verbis nonnunquã ſignificabãt integros ſenſus.

Mos conijciẽdi in ciſtam ſuffragia.

Quãdo ſatis nõ liquet. iudex am plius quærendũ eſſe pronũciat.

Ampliare.

Aegyptij primi omniũ notis & literis uſi.

Explicatæ quædam veteres, & recentes notæ. CAP. VII.

APud Ciceronem, alioſq; Latinitatis auctores quædam notæ paſſim offenduntur, quarum breuem interpretationem libitum eſt hîc ſubijcere. Imprimis itaque hæc nota HS ſeſtertium ſignificat: confecta eſt autem ex illa L L, quæ, vt ait in lib. de ponderibus Priſcianus, duarum librarum, & ſemis nota fuit. Seſtertius autem dicitur; quaſi ſemis tertium: quia duos aſſes, & ſemis valet. Quatuor itaque ſeſtertij decem aſſes æquant, ac

Nota ſeſtertij.

Seſtertius nummus.

proinde

proinde denarium vnum. At ſeſtertia neutro genere dicta ſunt, quòd duas libras, & tertiæ ſemiſſem ſingula conſtituant: hoc eſt, aſſes bis mille, & quingentos, ſeu mille ſeſtertios: denarios autem ducentos quinquaginta. Porro his notis, x I I. HS. & duodecim ſeſtertia, hoc eſt, ſeſtertiûm nummûm duodecim millia, & duodecies ſeſtertiûm, id eſt, duodecies centena millia ſeſtertium nummorum ſignificantur. Illi autem notę HS, hæc IↃ. plerunque additur, quæ quingenta denotat. Item illa I Ↄ Ↄ, qua millia quinque ſignificantur: ſicut hoc ſigno IↃↃↃ, quinquaginta millia, & illo IↃↃↃↃ, quingenta millia. Itaque ſi totidem apoſtrophi ad ſiniſtram partem addantur, altero tanto prior numerus multiplicabitur: atque ideò his notis CIↃ. mille deſignabimus, illis, CCIↃↃ, decem millia, illis CCCIↃↃↃ. centum millia, & illis CCCCIↃↃↃↃ. decies centena millia, vt copioſè Voluſius Metianus, Valerius Probus, Priſcianus, & alij docent. Andreas Alciatus putat hoc ſigno I X. centum, illo △ quingenta, hac verò forma, IXI. mille deſignari, quòd ſimilibus notis ruſtici etiamnum vtantur: ſicq; veteres eas exaraſſe affirmat. Hodie medici, & pharmacopolæ in præſcribendis pharmacis has notas vſurpant Gr. ∋. ʒ. ℥. S. ß. ℔. Itaque hoc ſigno, Gr. Granum, hoc ∋. ſcrupulum, hoc ʒ. drachmam, hoc ℥ vnciam, hoc S. itemq; illo ß. ſemiſſem, & hoc ℔. libram notant. Et quidem notarum grani, ſemis, & libræ manifeſta eſt ratio, cùm ſint primores integræ vocis literæ: aliarum autem notarum alia probabilis afferri non poteſt ratio, quàm longo vſu recepta exarandi conſuetudo: vt miſſas interim faciam alias veterum medicorum notas, quæ à Galeno, Dioſcoride, & Paulo Ægineta deſcribuntur.

Seſtertium.

Medicorũ notæ

De amore, eiuſq; remedio, & amantium ſignis.
CAP. VIII.

NIhil eſt, vt Iuſtinianus in Nouellis conſtitutionibus prodidit, amoris furore vehementius. Quod & multis rerum argumentis compertum habemus, & ea Procli confirmat definitio in lib. de Anima, & dæmone, Amor eſt appetitus vehemens atque robuſtus. Rectè enim Theophraſtus, ἔρως, inquit, ψυχῆς ἀλογίστου τινὸς

Amore nihil uehementius.

νὸς ἐπιθυμίας ὑπερβολὴ, ταχεῖαν μὲν ἔχουσα τὴν πρόσοδον, βραδεῖαν δὲ τὴν ἀπόλυσιν, id eſt, Amor eſt cuiuſdam à ratione alieni cupidinis exceſſus, qui celerem acceſſum habet, tardum verò receſſum. Ideò D.Hieronymus lib.2.in Iouinianum dicebat, Amor formæ rationis eſt obliuio, & affectus inſaniæ proximus: turbat conſilia, altos ac generoſos ſpiritus frangit. his congruunt inſequentes Phocylidis verſus,

Amor inſaniæ proximus.

Μηδ' ἐς ἔρωτα γυναικῶν ἅπας ῥεύσῃς ἀκάθεκτον.
Οὐ γὰρ ἔρως θεός ἐστι, πάθος δ' ἀΐδηλον ἁπάντων.
Ne in amorem mulierum totus defluas, qui contineri non poteſt,
Non enim amor Deus eſt, ſed affectus omnibus pernicioſus.

Euripides,

Ἤρων, τὸ μαίνεσθαι δ' ἄρ' ἦν ἔρως βροτοῖς.
Amabam. Amor autem hominibus eſt furor.

Sed & Menander,

Δέσποιν' ἔρωτος οὐδὲν ἰσχύει πλέον.
Hera, nihil eſt amore potentius.

& rurſus,

Φεῦ φεῦ βροτοῖς ἔρωτες, ὡς κακὸν μέγα;
Heu, heu, quantum malum mortalibus eſt amor?

Plato certè illum rem amaram nominat, & Orhpeus γλυκύπικρον, id eſt, dulce amarum: aut quia in amore nonnunquàm gaudium eſt, interdum mœror: aut quia amor voluntaria mors eſt, atque ideò dulcis, vti voluntaria: amara verò vti mors. Cato Cenſorius, auctore Plutarcho, dicebat, amãtes ita abalienari, vt in alieno corpore viuãt. Tãta eſt autẽ vis amoris, vt ſemper amanti, quod amat, pulcherrimum videatur.

Amor res dulcis & amara.
Amor voluntaria mors eſt.
Amantes in alieno corpore uiuunt.
Res amata ſemper amanti pulchra.

-Ἦ γὰρ ἔρωτι
Πολλάκις, ὦ Πολύφαμε, τὰ μὴ καλὰ, καλὰ πέφανται.

vt Theocritus ait. Itaque Nicomachus, auctore Plutarcho, rudem quendam, qui ſibi Zeuſidis Helenam non pulchram videri dixerat, ſic eſt allocutus, Sume tibi oculos meos, & Deam exiſtimabis. Habet nihilominus amor vtiles quoſdam, atque egregios effectus. Nam, vt Plutarchus notat, ſilentes, & taciturnos, loquaces, & garrulos reddit, muſicam addocet, ingenium acuit, ſegnes excitat, & ad magnam alacritatem perducit. Itaque Plinius lib. 35. refert, Sicyonium Corinthi inueniſ-

Egregij amoris effectus.

ſe artem fingendi ex argilla ſimilitudines filiæ opera: quæ capta amore iuuenis, illo abeunte peregrè, vmbram ex facie eius ad lucernam in pariete lineis circunſcripſit, quibus pater eius impreſſa argilla typum fecit, & cum cæteris induratum igni propoſuit, eumq́; ſeruatum in Nymphæo, donec Corinthum Nummius euerteret. Porrò amor, vt Plato cenſet, libidini, omnibusq́; voluptatibus dominatur, imperatq́; tribus fatis, Orpheo auctore, ac omnia gubernat, quæ in cælo, quæ in terra, & quæ in mari ſunt. Sic enim Orpheus in Veneris hymno, *Origo artis fingẽdi ex argilla.*

Καὶ κρατέεις τρισσῶν μοιρῶν γεννᾷς δὲ τὰ πάντα
ὅσσα τ' ἐν οὐρανῷ ἐστι καὶ ἐν γαίῃ πολυκάρπῳ.

Et tribus imperas Parcis, & gignis omnia,
Quæ & in cælo ſunt, & in terra frugifera.

IdeoHeſiodus antiquiſſimã amori tribuit originẽ, eumq́; prodijſſe poſt chaos, terram, & tartarũ in Theogonia ſcribit: eo ſignificãs omnibus innatũ conſeruãdi ſui & boni alicuius deſiderium. *Origo amoris antiquiſſima.* Sed quia nobis potiſſimum inſtituta eſt diſputatio de magno ac vehementi mortalium inter ſe amore, quomodo agnoſcantur, qui eo laborant, conueniens eſt vt indagemus. hoc autem tametſi difficillimum ſit cognitu atque explicatu: multi tamen varia amoris ſigna & indicia notarunt, quæ hic ſubijcere, quemadmodum ab auctoribus traduntur, operæpretium facturus videor. Paulus igitur Ægineta lib. 3. cap. 16. has eſſe ratus eſt ſequaces amantium notas, continentem palpebrarum motum, oculos concauos, non lacrymantes, pulſum penè nullum, prçterquam cùm res amata de repente occurrit, aut præter opinionem ab aliquo commemoratur. *Amoris ſigna.* Ideo Eraſiſtratus medicus, vt Plutarchus in vita Demetrij refert, & Valerius lib. 5. cap. 7. facilè propenſum agnouit Antiochi erga nouercam amorem. *Medicus Antiochi amorẽ deprehendit.* Iuxta enim Antiochum ſedens, vt eum ad introitum Stratonices rubore perfundi, & ſpiritu increbreſcere, eaq́; egrediente pallere, & excitatiorem anhelitum ſubinde recuperare animaduertit, curioſiore obſeruatione ad ipſam veritatem penetrauit. Intrante enim Stratonice, & rurſus abeunte brachium adoleſcentis diſſimulanter apprehendendo modò vegetiore, modò languidiore pulſu venarũ comperit, quo morbo laboraret, atque adeò cuius amore teneretur. Id autem protinus Seleuco patri nunciat, qui filij in-

d teritum

Seleucus uxorẽ ſuam filio in matrimoniũ dedit.

teritum pertimeſcens chariſſimam ſibi coniugem filio in matrimonium dedit, fortunæ acceptum referens, quòd ille in amorem incidiſſet. Apuleius Aſini aurei lib. 5. quendam titubantem, & vacillantem eueſtigio, deinde pallore corporis, & aſsiduo ſuſpiritu ipſis non mœrentibus oculis amore nimio laborare coniectat. Eſt porrò indicium amoris tumor cauarum ſub oculis partium, quæ Græcè κυλάδες dicuntur. Vnde Tranquillus in Tiberio, Sed Agrippinã (inquit) & abegiſſe poſt diuortium doluit, & ſemel omnino ex occurſu viſam adeò contentis & tumentibus oculis proſequutus eſt, vt cuſtoditum ſit, ne vnquam in conſpectum eius poſthac veniret.

Agrippinã Tiberius etiã poſt diuortium amauit.

Et quia perturbationum, quæ amantibus accidunt, neminem cauſa latere poteſt, illud quæramus, cur pallor, macies, & ſqualor nexibus amoris irretitos conſequantur.

Amantes cur pallidi.

Et putarim ob ſanguinei caloris defectum: quippe quia vehemens, aſſidua, & laborioſa rei amatæ recordatio & contemplatio ciborum impedit concoctionem, ideoq; membra defectu alimenti extenuantur & pallent, deficiẽte ſcilicet puriori ſanguine. vnde Hypermneſtra apud Ouidium,

Defectus concoctionis alimenti pallorẽ & maciem gignit.

Sanguis abit, mentemq; calor, corpusq; reliquit.

Amantes cur melancholici.

Ex craſſo autem, atro, & arido, qui reſtat, ſanguine, quòd iam purior ſit reſolutus, non modò pallidi, & macri amantes efficiuntur, ſed & plerunque melancholici. Cur autem amantes crebra ſuſpiria emittant, cur etiam extremæ amantium partes modò frigidæ ſint, modò calidæ, Alexander Aphrodiſeus in Problem. docet. Sed vtiliſſimum fore video, omnibusq; gratiſſimum, quos amor ita dies, noctesq; angit, vt penè contabeſcant, remedia tanti mali afferre.

Remedia amoris.

Et quidem Plinius lib. 39. capite vlt. notat puluerem, in quo ſe mula volutauerit, corpori inſperſum, mitigare ardores amoris. Et lib. 31. cap. 2. ex Cyzici fonte potantes amorem deponere ex Mutiano refert. Idem ſcribit lib. 28. & 32. amores ſedari hirci vrina admiſto propter faſtidium nardo: item rubeta in corio pecoris recentis alligata. Lucianus ait, ad leuandum amorem omnem ſaltationem prodeſſe. Et Pauſanias refert eos, qui aqua cuiuſdam fontis abluuntur, qui iuxta Selenum flumen eſt, liberari. Idem efficere quaſdam herbas magica arte pollentes, multi prodiderunt, ac eius generis eſſe Scythicam, quam in

Scythica herba

ore

ore habentes nec famem nec ſitim ſentiunt, amore verò ſoluuntur. Propertius lib. 1.

Nec mihi conſuetos amplexu nutrit amores
Cynthia, nec noſtra dulcis in aure ſonat.
Inuidiæ fuimus, num me Deus obruit? an quæ
Lecta Prometheis diuidit herba iugis.

Notum eſt enim ob ignem Ioui ſurreptum, traditumq; mortalibus, Prometheum religatum in monte Scythiæ Caucaſo ad triginta millia annorum, vt ait Æſchylus, quò eius iecur aquila dilaniaret, & exederet. Ibi autem frequens herba Scythica hanc vim habere creditur. Ouidius putat transferentes in alios amorem hac cura & ſolicitudine liberari: ait enim, *Propertij locus explanatus.*

Succeſſore nouo vincitur omnis amor.

Idem ſentit hoc verſiculo Propertius,

Sunt quoque tranſlato gaudia ſeruitio.

Virgilius autem hoc incantamentis adſcribit his verſibus,

Hæc ſe carminibus promittit ſoluere mentes
Quas velit, aſt alijs duras immittere curas.

Pomponatius in libro de incantationibus, virgam lupi amorem ſoluere & inducere prodidit. Diogenes Laërt. lib. 6. illud Cratis Thebani commemorat: Amorem ſedat fames, ſin aliter tempus, & ſi his vti nequeas, laqueus. Raſis medicus non ſolùm ieiunio, ſed & deambulatione, ebrietate, & coitu amorem curari ratus eſt. Cardanus autem de Varietate rerum lib. 16. cap. 90. Si ſtercus (inquit) amatæ in calceum amantis ponatur, vbi primum odorem ſenſerit, ſoluetur amor: quia odioſa hæc eſt res. Sed cum amare id propriè dicamur, vt Plato ait, quo indigemus, nec adeſt, nec habetur, liquet optimum eſſe amoris remedium, re amata potiri. Nam qui ſemel rei pulchræ ſimulacrum animo ſuo impreſſit, donec illius potiatur, incredibili flagrat deſiderio, & ſtimulis amoris mirum in modum vexatur. Cæterùm ſi plenam rei amatæ nanciſcatur poſſeſſionem, amoris ſtimulos elidi neceſſe eſt: quandoquidem nemo exoptat, quod habet. Quòd ſi commodè, & honeſtè id effici nequeat, mihi valdè probatur, quod Paulus Ægineta lib. 3. ſcribit, vt ad tollendos noxij amoris affectus, ad balnea, compotationem, geſtationem, ludos fabulasq; animus adducatur. Quandiu enim ratiocinatio motu illo vehementi, & laborioſo

Cratis Thebani apophthegma.

Amare id dicimur quo indigemus, & abeſt.

Pauli Æginetæ de remedio amoris ſententia.

borioſo occupatur, vix abalienari ſemper animo inſidentes hi formæ & pulchritudinis affectus queunt. Ideoq; amantium mens quantum fieri poteſt, ad varias curas abducenda eſt, & multis intricanda occupationibus. Præclarè Diogenes apud

Amor vacantiũ occupatio. *Amor res otioſa.*

Laërtium, Amorem ait eſſe vacantium occupationẽ. & Theophraſtus rogatus quid eſſet amor, reſpondit, ἔρως πάθος ἐστὶ ψυχῆς σχολαζούσης. id eſt, Amor eſt otioſi animi affectus. Subdam hac de re verſus Euripidis egregios,

Ἔρως γὰρ ἀργὸν κἀπὶ τοῖς ἔργοις ἔφυ.
Φιλεῖ κάτοπτρα, καὶ κόμης ξανθίσματα,
Φεύγει δὲ μόχθους. ἓν δέ μοι τεκμήριον.
Οὐδεὶς προσαιτῶν βίοτον ἠράσθη βροτῶν,
Ἐν τοῖς δ' ἔχουσιν ἡβητὴς πέφυκ' ὅδε.

Egentes amore non torquẽtur.

Amor otioſa res eſt, & inutilis ad opera,
Amat ſpecula, & flauas comæ tincturas:
Fugit labores. Argumento mihi eſt,
Quia nullus mortalium mendicans victum amauit:
Sed locupletes iuuenis Cupido agit.

Itaque Ouidius

Otia, inquit, *ſi tollas, periere Cupidinis arcus.*

Horatius quoque in Epodis, poſtquam retulit varias rei ruſticæ occupationes, ſubdit,

Quis non malarum
Quas amor curas habet,
Hæc inter obliuiſcitur.

Amor enim, vt Plato notat, per terram, & ſaxa non vadit, quæ aſpera ſunt, ſed animis hominum molliſſimis ſe infigit. Proinde, ſi durum offendat animi habitum, aufugiet: ſin mollem, illic morabitur. Huc pertinet quod Seneca ſcribit epiſt. 70. Quemadmodum ei, qui amorem exuere conatur, euitanda eſt omnis admonitio dilecti corporis: nihil enim facilius, quàm amor recrudeſcit: ita qui deponere vult deſideria rerum omnium, quarum cupiditate flagrauit, & oculos, & aures ab his, quæ reliquit, auertat. Suidas & Capitolinus memoriæ prodiderunt Fauſtinam Antonini filiam, & Marci Aurelij vxorem, vſqueadeò gladiatorẽ quendã adamaſſe, vt in grauiſsimũ morbũ inciderit. Quod cum Aurelio innotuiſſet, ex conſilio Chaldæorum & medicorum, gladiatorem iuſsit interimi,

Amor molliſsimis animis ſe infigit.

Fauſtinæ immẽſus amor.

vt

vt illius ſanguine vxori porrecto, tandem cum ea concumberet. ſicq; ſolutum amorem. Quædam nunc mihi ſuccurrunt amoris memorabilia exempla, quæ ſilentio non prætermittam. Meſſalina Claudij vxor, vt Dion lib. 60. refert, cum Mneſteri hiſtrionis amore flagaret, nec eum poſſet minis aut pollicitis ad concubitum adducere, hoc commento voti compos facta eſt: Marito ſuaſit, vt Mneſterum ſibi parere iuberet, tanquam alia in re illius indigens. Itaque cum Claudius Mneſtero mandaſſet, vt in omnibus vxori obſequeretur, quaſi id quoque iuſſus Meſſalinam ſubagitauit. Ioſephus lib. 18. antiq. vim amoris necnon veterum Romanorum prætextu religionis impoſturas hoc memorabili exemplo demonſtrat. Erat Romæ Paulina mulier pudica, illuſtris, diues, & formoſa, nupta Saturnino viro clariſsimo. Huius amore captus eſt Decius Mundus vir equeſtris ordinis. & quia maior erat fœmina, quàm quæ poſſet muneribus corrumpi, eò magis accendebatur amantis inſania: ita vt offerret ei pro vna nocte, ducenta drachmarum millia. Sed cùm nec eam flectere poſſet, nec amoris ferre potentiam, decreuit morbum ſimul & vitam inedia finire. Quod metuens Ide liberta Mundo pollicetur quinquaginta millibus drachmarum ſe effecturam, vt Paulinæ complexibus potiatur. Sicq; paululum refocillatò iuuene, & accepta pecunia, quam petierat, conuenit aliquot Iſidis ſacerdotes, cuius cultui ſciebat Paulinam addictam. Illis cum expoſuiſſet iuuenis amorem, periculum vitæ illius, & quod meditata fuerat, medendi artificium, offert in præſens vigintiquinque millia drachmarum, ac tantundem, ſi Mundum voti compotem redderent, re peracta ſe daturam pollicetur. hi verò omnia lubenter ſe facturos recipiunt. Quid enim non mortalia pectora cogit auri ſacra fames? Itaque extemplò maximus natu eorum ad Paulinam proficiſcitur, cui ſecretò narrat, ſe miſſum ab Anubide capto ipſius forma, & iubente vt ad ſe veniat. Illa gaudio exultans indicat marito, indicat & notis mulieribus indictam ſibi cœnam & cubile Anubidis. Nec quiſquam tum de ea aliquid ſuſpicatus eſt ſiniſtri, quòd valde pudica mulier eſſet. Igitur poſtridie à ſacerdotibus compellata, in templum Iſidis non grauatè conceſsit. vbi poſt cœnam inſtante ſomni tempore,

Meſſalina libido.

Neſarium commentum.

Paulina mulier illuſtris & formoſa.

Mundus amore captus.

Iſidis ſacerdotes.

Inſignis impoſtura.

Neſariũ facinus

incluſa per ſacerdotem tenebris conciliantibus, in latentem ibi Mundum incidit, cuius nocte tota morem geſſit voluntati. Itaque reuerſa ad maritum priuſquam illuxiſſet, congreſſum cum Anubide prædicat, ac inter amicas tantam fœlicitatem verbis exaggerat. Cum autẽ poſt aliquot dies Mundus ei obuiam factus fuiſſet, O factum bene, Paulina, inquit, quòd & ducenta millia drachmarum mihi ſeruaſti, quæ tuis poteras facultatibus addere, & morem nihilominus voluntati meæ geſsiſti. Tum mulier deprehenſo primùm flagitio, veſtem ſibi lacerat, & re marito expoſita, obnixè eum deprecatur, ne tam inſigne ludibrium atque facinus impunitum ſinat. Maritus id Tiberio Imperatori nuntiauit, qui poſtquam accuratiſſima inquiſitione omnia didicit, & tam inſigne patefactum eſt ſcelus, ſacrificos illos impoſtores in crucem egit, necnon inuentricem huius ſceleris Iden: Mundum verò mitiore pœna exilij caſtigauit, crimen eius in Cupidinis potentiam referens. His autem, quæ hoc capite deſcripſimus, nemo in perniciem animi ſui abutatur: ſed quiſque cautionem adhibeat, ne in tantum malum imprudens prolabatur. Quod ſi qui amantes haud amentes ſint, exemplo diui Pauli ad Deum adeant, eum obnixè rogent, vt ſe tam noxio affectu, tamq; pernicioſa mentis agitatione dignetur liberare. Fidelis eſt Deus, nec vnquam patietur quenquam tentari ſupra id quod poteſt. Hortor itaque pios omnes & veros Chriſtianos, vt vaniſsimum illum prorſus abhorreant amorem,

Sceleris auctores meritis affecti ſupplicijs.

Pia & Chriſtiana monitio.

-Vnde laboris, vt ille ait,

Plus haurire mali eſt, quàm ex re decerpere fructus.

Omni autem cura, ſtudio, & diligentia colant, obſeruent, & amplexentur ſalutarem Dei amorem, itemq; proximi. Hic bonos fouebit affectus, hic noxios expellet, hic pacatum animum reddet, ac tandem cultoribus ſuis vitam æternã parabit.

De tormentis ſulphureis, quæ vulgò Bombardæ nuncupantur. CAP. IX.

Tormentorum varia genera.

ETſi veteres permultis tormentis vſi ſunt, vt balliſtis, ſcorpionibus, malleolis, pluteis, catapultis, arietibus, aliiſq; generis eiuſdem, quibus muros & parietes concutiebant, & hoſtes acriter propulſabant:

pulſabant: maiorum tamen memoria nouum eſt quoddam tormenti genus adinuentum, vi cæteris longè præſtantius, quod recepto iamdiu vocabulo Bombardam appellamus, eo quòd graues cùm diſploditur bombos, id eſt, ſclopos, ſeu crepitus, emittat, & cum bombo, vt dicitur, ardeat. Huius tormenti vſum in Germania ferunt à Bertholdo Scoartz ſectæ monaſticæ alumno in Rempublicam inuectum. Cùm enim puluerem ex variis fomitum generibus confectum in os veruecinum immiſiſſet, igni admoto ita hoc diſploſum eſt tormentum, vt incredibilem fragorem, & horribiles reboatus confeſtim ederet, aëremq; caligine repleret. Quod perſpiciens ille monachus, facilè huius admirabilis tormenti vim obſeruauit. hoc teterrimum eſt & periculoſiſſimum tormentorum: quod haud dubiè aduerſarius noſter diabolus in perniciem generis humani machinatus eſt,&cuidam fortaſsis improbo & ſcelerato viro ſuggeſsit. Tot enim homines hac ærea machina per vniuerſum orbem quotidie interimuntur, &, quod magis dolendum eſt, probi plerunque ab improbis, Chriſtiani à Turcis & Sarracenis, qui rectius Agarei dicuntur: vt tantum malum non ita pridem in Rempub. perlatum deplorare & deteſtari omnes iure poſsimus & debeamus: mederi nullo modo poſsimus. Vtinam verò Chriſtiani, quibus ſolis hoc genus tormẽti notum initio fuit, Turcas, Sarracenos, aliosq; à vera pietate & religione alienos acerrimè debellaſſent. Poterant profectò horribiles illorum ſtrages edere, poterant (prò dolor) nimiùm propagatos Turcarum fines coanguſtare: quod nunc humanis viribus vix effici poteſt. At æreis tormentis varia indita ſunt nomina: vt Artiliariæ, Canonum, Luſciniæ, Amazonæ, Quartanæ, Piſtoleti: Item alia à variis ſerpentum generibus ducta, vt Colubrinæ, Salamandræ, Crocodili, & Baſiliſci. Alia etiam quotidie imponuntur, prout nouatio formæ poſtulat. Puluis autem qui his tormentis immittitur, ex carbone ſalicis, nitro, ſulphure, lotio, & aqua vitis, quam vocant, confici ſolet. Quæ igni admoto, cum ex fiſſili machina cum glande erumpunt, grauiſsimos ſclopos, inſtar Iouis è cælo tonantis, emittunt. Sunt tamen hodie, qui ita hûc puluerem conficiant, vt ex eruptione illius nec ſolitus crepitus reddatur, nec vllum murmur fiat. Vnde

Auctor ſulphurei tormenti.

Bombarda tormentum teterrimum.

Sarraceni rectius Agarei dicuntur.

Bombardæ primum Chriſtianis cognitæ.

Quibus ex rebus puluis bombardarum conficiatur.

apparet Bombardas Latinè dici poſſe fiſſiles machinas, ſulphureos ſclopos, & ærea, necnon puluerea tormenta, quæ priſcis hominibus prorſus incognita fuerunt. Longè igitur opinione falluntur, qui hoc genus tormenti Virgilium lib. 6. Æneid. ſignificare putant, cùm ait,

Sulphurea tormẽta ueteribus incognita.

Vidi & crudeles dantem Salmonea pœnas,
Dum flammas Iouis, & ſonitus imitatur Olympi.
Quattuor hic inuectus equis, & lampada quaſſans
Per Graiûm populos, mediæq; per Elidis vrbem
Ibat ouans: diuumq; ſibi poſcebat honorem
Demens: qui nimbos & non imitabile fulmen
Aere & cornipedum curſu ſimularat equorum.

Virgilij locus declaratus.

Significat autem fulmine ictum Salmonea Aeoli filium: quòd apud Elidem, in qua Iupiter religioſè colebatur, fabricato ponte æreo ad imitanda Iouis tonitrua, ſuper eum currus agitaret: & in quos facem fuiſſet iaculatus, eos iuberet confeſtim occidi, quemadmodum Seruius notat. Ergo fiſsilis illa machina, quæ cum eruptione glandis & accenſi pulueris terribiles edit bombos, non vetus eſt, ſed recens inuentum, quo primùm vſi ſunt Veneti aduerſus Genuenſes. Nunc verò cum hoc genere tormenti ſtrenui quiq; milites ab ignauis paſſim trucidentur, veriſsimè dici poteſt, quod Archidamus Ageſilao dixiſſe fertur, cùm catapultæ iaculum ex Sicilia aductum fuiſſet: O Hercules, viri periit virtus.

Veneti primum Bombardis uſi.

De ſuperfœtatione. CAP. X.

MVlierem grauidam amplius grauidam effici non poſſe, multi falsò ſibi perſuaſerunt. Nanq; Hippocrates librum de ſuperfœtatione conſcripſit, ac quemadmodum ſuperfœtationes fiant, lib. 1. de diet. ſeu victus ratione, docet. Plinius quoque lib. 7. cap. 11. Præter mulierem, inquit, pauca animalia coitum nouere grauida: vnum quidem omnino aut alterum ſuperfœtat. Cur autem Deus mulieres grauidas admittere ad concubitum mares voluerit, rationem Lactantius affert lib. 6. cap. 23. Nec ob aliam, inquit, cauſam Deus, cùm cæteras animantes ſuſcepto fœtu, maribus repugnare voluiſſet, ſolam omnium

Cur Deus mulierem grauidã uiri patientem eſſe uoluerit.

omnium mulierem patientem viri fecit, ſcilicet ne fœminis repugnantibus, libido cogeret viros aliud appetere, eoq; facto caſtitatis gloriam non tenerent. Sed neq; mulier virtutem pudicitiæ caperet, ſi peccare non poſſet. Nam quis mutum animal pudicum eſſe dixerit, quod ſuſcepto fœtu mari repugnat? Nulla igitur laus eſt, non facere, quod facere non poſsis. Ideo autem pudicitia in homine laudatur, quia non naturalis eſt, ſed voluntaria. Ariſtoteles cap. 4. libri 7. de hiſtor. anim. Mulier, inquit, & equa omnium maximè animalium grauidę coitum patiuntur: cætera vbi grauida fuerint, fugiunt mares, ea ſcilicet, quorum natura ſuperfœtare more leporis recuſat: verùm equa nunquàm ſuperfœtat, ſed magna ex parte vnum tantummodo generat. At verò in muliere rarò quidem euenit, vt ſuperfœtet: ſed factum tamen aliquando eſt. Si enim proximè à primo conceptu ſecundus ſit factus, abſolui, ediq; poteſt, quod ſuperfœtarit, vt quaſi gemini naſci videantur: quomodo Herculem & Iphiclem procreatos eſſe fabulantur. Nam etiam conſtitit in adultera quadam, quæ alterum ſuo marito, alterum adultero ſimilem peperit. Idem obſeruatum eſt in Proconeſia ancilla, quæ eiuſdem diei coitu alterum domino, alterum procuratori ſimilem genuit, vt Plinius eſt auctor lib. 7. cap. 11. Quin Ariſtoteles lib. 4. de generat. animal. cap. 5. ita ſcribit: Animalium quæ vno partu plures fœtus edunt, & magnitudine prædita ſunt, vt homo, ſi alter coitus proximè ab altero acceſſit, enutrire quod ſuperfœtatum eſt, poſſunt. Iam enim id eueniſſe viſum eſt. cuius rei cauſa id eſt, quod diximus. Eodem enim coitu plus ſeminis mittitur, quod partitũ multiplicare conceptum poteſt, ſi alterum poſt alterum accedit. Sed ſi iam aucto conceptu coitus adhibetur, ſuperfœtari quidem poteſt, ſed rarò: quoniam vterus magna ex parte ad partum vſque ſe comprimit. Si tàmen aliquando accidit vt ſuperfœtetur (iam enim id eueniſſe conſtat) perfici non poteſt, ſed conceptus abiguntur, ſimiles iis, quos abortus vocamus. hæc Ariſt. Ego autem ex poſteriore conceptu, qui adaucto iam priore adhibetur, vitalem partũ edi poſſe cēſeo. Plinius enim lib. 7. hiſtor. natur. refert mulierem quandam ſeptem menſium edito puerperio, inſecutis aliquot mēſibus, geminos enixam. Paulus quoque Iureconſultus ſcribit tit.

Hercules & Iphicles eodem partu editi.

Adultera unum marito alterum procuratori ſimilem eodem partu edidit.

Ariſtotelis exploſa ſententia.

Ex ſecũdo conceptu poſt aliquot menſes facto uitales partus naſcuntur.

Si pars hæred. pet mulierem ab Alexandria perductam, vt diuo Hadriano oſtenderetur cum quinque liberis, ex quibus quatuor eodem tempore enixa dicebatur, quintum poſt quadrageſimum diem. Hanc ſententiam Plautus confirmat in Amphitruone, vbi ſic affatur Mercurius,

Hodie illa pariet filios geminos duos:
Alter decumo poſt menſe naſcetur puer,
Quam ſeminatus ſt: alter menſe ſeptimo.
Eorum Amphitruonis alter eſt, alter Iouis.

Ex quibus perſpicuum eſt, quamuis ſtatim à primo coitu denuò mulier non concipiat, ſed demum menſibus aliquot interiectis: vitales nihilominus partus ex poſteriore conceptu naſci. Hæc autem perſpecta fuiſſe non videntur Iuliæ Augusti filiæ, quę pleno tantum vtero procis ſui corporis copiam faciebat, ne ex alio liberos gigneret, quàm ex marito. Sic enim de ea Macrobius lib. 2. Saturnal. cap. 5. Cumq; conſcij flagitiorum mirarentur, quomodo ſimiles Agrippæ filios procrearet, quæ tam vulgo poteſtatem corporis ſui faceret, ait: Nunquàm enim niſi naui plena tollo vectorem.

Iulia Auguſti filia. *Adulteræ aſtutia, ut marito ſimiles filios gigneret.*

Quot naſci vno partu poßint. & hinc explicata l. antiqui. D. ſi pars hæredit. pet. CAP. XI.

HIs, quæ ſuperiori capite dicta ſunt, conſequens eſt plures eodem partu naſci poſſe. Plinius lib. 7. cap. 3. Tergeminos naſci certum Horatiorum Curatiorumq; exemplo. Idem Paulus Iurec. ſcribit ſub tit. Si pars hæred. Sed & geminos, inquit, ſenatores cinctos vidimus Horatios. Cinctos, id eſt, equeſtris ordinis inſignibus ornatos. Qui enim iurati in eum ordinem cooptabantur, balteo cingi ſolebant: hoc eſt, zona bullata, aureis've quadrangulis ſupra corium contexta. Sed vereor, ne imprudenter Paulus ſcripſerit, ſe tergeminos Horatios vidiſſe: quandoquidem ſub Tullo fuerunt: Paulus autem ſub Alexandro Seuero, qui eum magno in honore habuit, vt Lampridius eſt auctor. De aliis tamen Horatiis intelligi is locus poteſt: præſertim cùm variè legatur: alij enim Cinctios oratores, alii Cinctios Horatios, alij aliter legunt. Sed vt eò regrediamur, vnde

Cincti dicuntur equeſtri militia exornati. *Balteus.* *Pauli Lapſus.* *Paulum magno in honore Alexander habuit.*

vnde diuertimus, Capitolinus in Antonino Pio refert, vno partu mulieris quinque pueros editos. ac Plinius etiam lib. 7. cap. 3. Reperitur, inquit, & in Peloponneſo quinos quater enixa, maioremq́; partem ex omni eius vixiſſe partu. Et in Ægypto ſeptenos vno vtero ſimul gigni auctor eſt Trogus. Paulus autem hunc locum referens D. ſi pars hæreditatis pet. ait, non leues auctores prodidiſſe, quinquies quaternos enixam Peloponneſiam & multas Ægypti vno partu ſeptenos. Itaque mendoſus eſt alteruter locus, Pauli ſcilicet aut Plinij: cùm hic dicat quinquies quaternos, ille quinos quater. Sed inſtituto ſermoni congruentes aliorum locos proferamus. Sic autem Gellius lib. 10. cap. 2. de multiplici fœtu ſcribit: Ariſtoteles philoſophus memoriæ tradidit mulierem in Ægypto quinque pueros enixam, eumq́; finem eſſe multijugæ hominum partionis, neque plures vnquam ſimul genitos. Idem ſubdit: Sed & diuo Auguſto imperante, qui temporum eius hiſtoriam ſcripſerunt, ancillam Cæſaris Auguſti in agro Laurente peperiſſe quinq; liberos dicunt. Suffragatur Caius cap. 8. de reb. dub. ait enim ſua ætate Serapiam Alexandrinam ad diuum Auguſtum perductam cum quinque liberis, quos vno fœtu enixa fuerat. Quin etiam Iulianus cap. 36. de ſolut. Nam & Ariſtoteles, inquit, quinque naſci poſſe teſtatur: quia vuluæ mulierum totidem receptacula habere poſſunt: & eſſe mulierem Romæ Alexandrinam ex Aegypto, quæ quinque ſimul peperit, & tamen habebat eos incolumes. At Paulus cap. 3. D. ſi pars hæred. petat. ex Aelio refert, mulierem illam Alexandrinam ex quinque liberis, quos incolumes habebat, quatuor eodem tempore enixam, & quintum poſt quadrageſimum diem: vt propterea inter ſe collidi hæc conſultorum reſponſa videantur. Verùm Caius de alia muliere loquitur, quàm Aelius apud Paulum: vel fœtum fortaſsis pro vtero vſurpauit. Iulianus autem cùm de numero liberorum duntaxat ageret, à Paulo memoratæ intercapedinis non meminit, quòd à propoſito id alienum videretur. Et quidem cùm poſteriore partu vnus, priore quatuor editi fuiſſent, ad maiorem partem ſermo accõmodandus fuit. Sed quomodo plures eodem in vtero gignantur, non ſatis inter veteres philoſophos conſtat. Empedocles quemadmodum Plutarch. ſcribit lib. 5.

Quinque pueri uno partu editi.

In Aegypto ſeptem uno utero gignuntur.

Serapia Alexãdrina.

Conciliatio antinomiæ.

Quomodo plures in eodẽ utero gignantur.

de placit. philoſoph. Id fieri dicebat exuperante, ſciſſili'ue ſemine. Aſclepiades propter ſeminum præſtantiam, non aliter quàm hordeaceas ſpicas binis trinis'ue granorum ordinibus conſtantes. Eraſiſtratus propter ſuperfœtationem, quomodo & in brutis animalibus Stoici propter vuluæ loculamenta, cum in primum & ſecundum inciderit ſemen: tunc enim ſuperfœtari, & nonnunquam geminos ac tergeminos gigni dicunt. Quæ ſententia etiam Ariſtotelis fuit. Is enim ratus eſt quinque, non etiam plures generari poſſe, quòd tot ſolummodo ſint vuluæ mulieris receptacula. *Ariſt. & Stoicorum reiecta opinio.* Sed Ariſtoteles & Stoici hoc loco hallucinantur, aut ego vehementer cæcutio. Nam etſi tribus membranis ſinguli fœtus o[illegible]antur, vuluæ tamen nulla prorſus loculamenta ſunt, vt [illegible] ipſa nobis compertum eſt, & adhuc comprobari experimento poteſt. *Plures quàm quinque poſſe generari.* Illud itaque non approbo, quod Ariſtoteles prodidit, plures quàm quinque non poſſe generari. Etenim in Aegypto ob fœcundum potum Nili vno vtero ſeptem generantur. ac Plinius lib. 7. cap. 11. ſcribit, extare in monumentis medicorum, *XII. fœtus uno abortu egeſti.* quibus talia cõſectari curæ fuit, vno abortu XII. puerperia egeſta. Quin Cælius Rhodiginus lib. 4. cap. 23. ex Alberto refert mulierem quandam formatis iam duorum & viginti in- *Abortus XXII. infantium.* fantium corpuſculis, abortum in Germania feciſſe. Baptiſta etiam Fulgoſius memoriæ tradidit, Margaritam Olandæ comitem, qua parte Rhenus illabitur Oceano, cùm Germanis Henricus Buceburgenſis imperaret, vno partu trecentos & ſexaginta filios viuos edidiſſe, qui demum luſtrali aqua fuerunt expiati.

Quòd multa eadem vi & actione contrarios effectus producant. CAP. XII.

INter mira naturæ opera, quorum contemplatio etiam Ethnicos ad Dei magni & præpotentis agnitionem trahit, ea iure recenſeri poſſunt, quæ poſtea ſuggeram, vt eorum prorſus euellatur error, qui iiſdem ex rebus, eadem vi & actione, *Ignis cõtrarios effectus producit.* contrarios effectus induci non poſſe affirmant. Ignis ſuapte natura lucidus, res, quas amplectitur, colorat: idem rebus innatum

natum,vel extrinſecus accerſitum colorem aufert. Sed & aduſta quæque teterrima reddit, cum ex pruinis nigerrimos carbones efficiat: contrà lapides in calcem deducit, hoc eſt, res tetras in colorem candidum: licet rubeat magis, quàm candeat. Ecce igitur miram ignis efficacitatem:cum effectus tam varios, diuerſos, atque adeò contrarios producat. Quid memorem præſtantiſſimum planetarum Solem, qui eadem vi & actione ceram emollit, & terram indurat? Rurſus hominem nigrum reddit, linum autem nitro aut ſalſugine infectum candidum? Non minus mira palearum vis mihi videtur, quæ etſi calidæ ſunt, niues nihilominus diutiſſimè ſeruant: è contrario mala præcocia maturant. Quin venena lethum mortalibus inferunt:eadem ſi appoſitè pharmacis adhibeantur, morbos etiam grauiſſimos curant. Quæ cùm vulgò nota ſint, & omnibus naturæ ſpeculatoribus re ipſa comperta,indigere approbationis non videntur. Quocirca veratrum, vt Democritus ad Hippocratem ſcribit, ſanis datum menti offundit tenebras: inſanis verò multum prodeſſe ſolet. Eſt in Epiro, vt inquit Mela lib. 2.cap. 3.fons ideò ſacer, quòd cùm ſit frigidus, & immerſas faces, ſicut cæteri, extinguat, vbi ſinę igne procul admouentur, incendit.Explodenda eſt igitur illorum opinatio,qui eadem ex re cõtrarios effectus produci poſſe negãt.

Sol ceram emollit, & limum indurat.

Veratrum ſanis obeſt & inſanis prodeſt.

Fons qui ardentes faces extinguit, & alias incendit.

Quomodo occurratur ebrietati. CAP. XIII.

VInum ne turbet animos, variè effici poteſt. Ariſtoteles in lib. Temulentiæ, vt Athenæus refert, vinum coctum minus ebrios facere bibentes prodidit:quòd tunc debilior ſit illius vis,atq; ideo minus caput tentet.Plutarchus & Athenæus ſcribũt amaras amygdalas ebrietati occurrere,vt pridem compertum hoc modo fuit.Inter Druſi familiares,qui Tiberij Cęſaris filius erat, medicus cæteros bibendi gloria antecellens, ante potum vitandæ ebrietatis cauſa, quinas, ſenas've amaras amygdalas deuorabat. Quoties verò prohibitus aut interpellatus diligenti obſeruatione non aſſumpſiſſet, ſtatim in temulentiã incidebat. Vnde obſeruatum eſt temulentiæ amaris amygdalis occurri. Eam rationem Plutarchus affert,quòd amaræ amy

Vinum coctum minus inebriat.

Medicus potator inſignis.

Amaræ amygdalæ ebrietati occurrunt.

gdalæ exſiccandi vim habent, ideoq; humores abſumunt. Addit & illud, inter ſuccos amarum guſtu difficillimum, quòd venulas linguæ molles atque fungoſas, abſumptis humoribus præter naturam aſtringat amaritudo. Itaque ſi vulpes amaras amygdalas cum eſca vorarint, niſi ſuperbibāt, confeſtim emoriuntur, vt Plinius ait lib. 23. cap. 8. & Dioſcorides lib. 1. cap. 139. deficientibus ſcilicet humoribus. Cramben braſſicæ genus Cato de re ruſtica ſcribit ebrietati occurrere, ſi quidem cruda ex aceto ante cœnam ſumatur: ſin poſteà, crapulam diſcutere. quod & Dioſcorides obſeruauit lib. 2. cap. 112. & Plinius lib. 20. cap. 9. & Theophraſtus de hiſtor. plantar. lib. 4. cap. 20. Quamobrem conuiuijs olim adhiberi ſolebat, vt Suidas eſt auctor. Galenus prodidit lib. 2. de compoſit. medicam. ſecund. loc. folia braſſicæ aqua calida madefacta, & capiti circunligata ebrietatem arcere. Eſt enim ſumma, vt Plinius, Galenus, & Theophraſtus aiunt, inter vitem, & braſſicam ἀντιπάθεια: adeò vt ſi ſimul implantentur, vna creſcente altera areſcat. Dionyſias gemma ebrietati etiam reſiſtere creditur: item porrum, crocum, pulmo apri, ouis, aut ſuis aſſus, necnon genus quoddam Iaſpidis.

Amara cur guſtu difficilia.
Vulpes amaris amygdalis enecantur.
Crambe conuiuijs olim adhibita.
Braſſica uitibus inimica.
Ebrietatis uaria remedia.

De Pygmæis. CAP. XIIII.

PYgmæi, vt Euſtathius ſcribit, extrêma in parte Ægypti degunt, agriculturam exercentes: ac ſæpe cum gruibus digladiantur, quòd fruges ſublegant, quibus ipſi aluntur. Sed præſtat de his ſic loquentem audire lib. 3. Iliad.

Αὐτὰρ ἐπεὶ κοσμηθὲν ἅμ' ἡγεμόνεσιν ἕκαστοι,
Τρῶες μὲν κλαγγῇ τ', ἐνοπῇ τ' ἴσαν ὄρνιθες ὥς.
Ἠΰτε περ κλαγγὴ γεράνων πέλει οὐρανόθι πρό,
Αἵ τ' ἐπεὶ οὖν χειμῶνα φυγὸν, καὶ ἀθέσφατον ὄμβρον,
Κλαγγῇ ταί γε πέτονται ἐπ' ὠκεανοῖο ῥοάων,
Ἀνδράσι πυγμαίοισι φόνον, καὶ κῆρα φέρουσαι.
At poſtquam inſtructi ſunt ſimul cum ducibus,
Troiani quidem & clangore, & voce ibant velut aues.
Veluti clangor gruum eſt in aëre ſupra,
Quæ poſtquam hyemem effugerunt, et immenſum imbrem,

Homerus Pygmæorū meminit, & belli, quod gerere cū gruibus dicitur

Clang

Clangore quidem iſtæ volant ad Oceani fluxus
Viris Pygmæis cædem, & mortem afferentes.

Apertius rem mihi videtur exponere his verſibus Iuuenalis ſatyra 13.

Ad ſubitas Thracum volucres, nubemq; ſonoram — *Pygmæorum cum gruibus certamen.*
Pygmæus paruis currit bellator in armis,
Mox impar hoſti, raptusq; per aëra curuis
Vnguibus à ſæua fertur Grue: ſi videas hoc
Gentibus in noſtris, riſu quatiere: ſed illic
Quanquam eadem aſſiduè ſpectentur prælia, ridet
Nemo, vbi tota cohors pede non eſt altior vno.

Sic bellè Iuuenalis dirum illud & lethale bellum deſcripſit, quod Pygmæi cum gruibus gerunt. Eius quoque rei Ariſtoteles meminit lib. 8. de hiſtoria Animal. cap. 12. Grues (inquit) ex Scythicis campis ad paludes Ægypto ſuperiores, vnde Nilus profluit, veniunt. quo in loco pugnare cum Pygmæis dicuntur. Non enim id fabula eſt: ſed certè genus tum hominũ, tum equorum puſillum, vt dicitur. *Ariſtot. de Pygmæis ſententia.* Illud multi de Pygmæis tradunt, eorum longiſſimos duos pedes & quadrantem non excedere, fœminas anno quinto parere, octauo ſteriles effici, quòd nec diutius viuant. Et ſanè Pygmæos perexiguos eſſe ſatis eorum nomen indicat, quod ἀπὸ τοῦ πυγμῶνος deducitur, id eſt, à cubito. *Pygmæorum etymologia.* Plinius lib. 7. cap. 2. cùm de Aſtromorum gente diſſeruit, quæ ſolo odore naribus tracto viuere creditur, ſuper hos ſubdit, ſuprema in parte montium Spithamæi Pygmæi narrantur, ternas ſpithamas longitudine, hoc eſt, ternos dodrantes non excedentes, ſalubri cælo, ſemperq; vernantes, montibus ab Aquilone oppoſitis: quos à gruibus infeſtari Homerus quoque prodidit. *Aſtromorum gens.* Fama eſt, inſidentes arietũ caprarumq; dorſis, armatos ſagittis Veris tempore vniuerſo agmine ad mare deſcendere, & oua, pulloſq; earum alitum conſumere: ternis eam expeditionem menſibus confici, aliter futuris gregibus non reſiſti. *Pygmæi armati oua & pullos gruum conſumunt.* Caſas eorum luto, pennisq;, & ouorum putaminibus conſtrui. Ariſtoteles in cauernis viuere Pygmæos tradit. Cætera de his vt reliqui. Solinus cap. 55. de India loquens, Pygmæi (inquit) montana tenẽt. & paulò pòſt, Perhibent eſſe & gentem fœminarum, quæ quinquennes concipiunt, ſed vltra octauum annum viuendi ſpatium non protrahunt

trahunt. Sed hæc commentitia eſſe firmiſſimis argumentis euincam. Primùm Solinus & quidam alij Pygmæos locant in montibus Indiæ, alij in extrema parte Africæ, alij in Ægypto, quæ in Africa quidem eſt, ſed non in extrema: alij denique in alijs orbis partibus Pygmæos degere arbitrantur. Quamobrem tam variæ, tamq; diſcrepantes de patria Pygmæorum ſententiæ valde ſuſpectum reddunt, quod de illis vulgò circunfertur, & multorum mandatum eſt literis. Accedit, quòd nullus oculatus teſtis tam exiguæ gentis proferatur: ſed incredibilia de Pygmæis narrentur: quale eſt illud apud Philoſtratum in Imaginibus, Antęo ab Hercule interempto Pygmæos, vt fratris mortem vlciſcerentur, conſilio inito irruiſſe in Herculem, ac fratrem Antæum exiſtimaſſe: quòd tam Pygmæi, quàm Antæus terra editi crederentur: id eſt, obſcuro, ignotoq; genere. Nam, vt Tertullianus cap. 11. Apologet. ſcribit, terræ filij vocantur, quorum genus incertum eſt. Illud vrget vehementer, quòd ſi qua ſit gens Pygmæorum, qui octo duntaxat annos viuant, neceſſe eſt quoſdam finitimos populos eſſe, qui quindecim, quoſdam qui viginti, & quoſdam qui triginta circiter annos viuant. quod tamen nuſquam eſt relatum nec fando auditum. Illud etiam vrget, quòd ſi Pygmæi ſint, quorum vitæ ſpatium octo annis terminetur, fieri non poteſt, vt tam breui vitæ interſtitio vſus rationis participes reddantur: proinde nec homines dici poterunt. Quin gentem Pygmæorum breui interire neceſſe eſſet, quòd ad gignendum ob pueritiam, & ſenectutem, neceſſariamq; nouem menſium vteri geſtationem, præterquàm bis aut ter ad ſummum, nihil prorſus temporis reliquum haberent. Præſertim cùm multi etiam inter nos, generationis ſint prorſus expertes. Rectè igitur Strabo lib. 15. Geographiæ, hiſtoriam Pygmæorum fabulis annumerat. & lib. 2. ſcribit Heſiodum & ſemicanes, & Pygmæos homines commentum. & rurſum eodem in lib. vniuerſos Indiæ ſcriptores ſæpius falſa locutos. Proinde Demarcho, & Megaſtheni fidem abrogandam, quòd dixerint eſſe homines ſine naribus, item vnoculos, & tibijs proceres, & digitis retrò inuerſis: innouarint etiam Pygmæorum aduerſus grues decantata pridem ab Homero prælia. Albertus tamen Pygmæos eſſe affirmat, qui homines non ſint, ſed monſtra quædam

Pygmæorũ gentem nõ eſſe, multis argumentis comprobatum.

Variæ de patria pygmæorũ opiniones.

Terræ filij.

Si Pygmæi ſint uſus rationis participes eſſe nequeunt.

Multi generationis expertes.

Homines ſine naribus, item unoculi.

quædam hominibus ſimilia. quam ſententiã confirmare videtur, quod à multis accepi ante annos plus minus triginta duo Toloſam noſtram Pygmæorum cadauera allata. quæ etſi perexigua eſſent, formam tamen vtriuſque ſexus habebãt. Nec id mirum cuiquam videri debet, cum radix herbæ, quæ centumcapita dicitur, alterutrius ſexus ſimilitudinem referat, vt Plinius ait lib. 22. Item radix mandragoræ, de qua inſequentes extant apud Columellam verſus,

Albertus Pygmæos monſtra quædam eſſe putat.

Duo Pygmæi Toloſam allati.

Centum capita.

Radix mandragoræ humanam effigiẽ præfert.

Quamuis ſemihominis veſano gramine fœta
Mandragora pariat flores, mœſtamq́; cicutam.

Sunt & piſces hominum formam in ſuperiori corporis parte habentes, vt Sirenæ: ſunt & terreſtria quædam animalia, vt Satyri, & Hippocentauri. Diuus enim Hieronymus in Epiſtolis eſt auctor ab Antonio Heremita repertum hominem equo miſtum, cui opinio Poëtarum Centauri vocabulum indidit. Et Plinius lib. 7. cap. 3. Claudium Cæſarem literis prodidiſſe ſcribit, Hippocentaurum in Theſſalia natum eodem die interiiſſe: ac eius principatu ſe Hippocentaurum vidiſſe teſtatur ex Ægypto in melle allatum. Ego itaque, vt liberè dicam quod ſentio, inficiari nolo quoſdam pumiliones eſſe, ſicut & quoſdam Gigantes fuiſſe certum eſt: at quandam eſſe Pygmæorum gentem, quæ rationis ſit particeps, cùm ἀδυνατῶς ſit, tum omni aſſeueratione falſum eſſe confirmo.

Pumiliones quoſdã eſſe, non etiam gentem Pygmæorum.

De Salamandra, & quàm grauiter fallantur, qui eam ignibus abſumi negant. CAP. XV.

SAlamandra lacerti genus eſt, varium, vt ait Dioſcorides, ſeu ſtellatum, vt Plinius ſcribit, quod nunquàm, niſi æſtiuo tempore poſt multam pluuiam videtur. Hanc Ariſtoteles, cui vulgus omne conſentit, igne abſumi negat. Idemq́; rati ſunt Nicãder in Alexiphar. Plinius lib. 10. cap. 67. & Ælianus in hiſt. Animal. Aiunt enim vim frigidiſſimam hoc animal habere, & ideo tactum ignem perinde ac glaciem extinguere. Atqui ſicut falſum eſt Salamandram igne non lædi, ita vis frigidiſſima falsò ei tribuitur. Nam Dioſcoride & Galeno auctoribus, vim & poteſtatem excedendi habet: item calefaciendi, & exulce-

Salamãdræ deſcriptio.

Vulgus Salamãdram igne abſumi negat.

Reiectus uulgaris error.

Vis Salamãdræ.

Salamādra denſam & pinguē cutim habet.

Λιπόῤῥινος.

randi. Itaque ſi qua pauliſper illæſa in igne verſetur, id propter cutis denſitatem eueniet: aut quia perpetuo humore madeat, quo abſumpto, neceſſe eſt eam ignibus abſumi. Ideo enim à Nicandro λιπόῤῥινος nuncupatur, quaſi pinguem cutim habens: λίπος enim pinguedinem, & ῥινὸς pellem ſignificat. Rectè igitur Dioſcorides lib. 2. ſcribit, falſò creditum eſſe Salamandram ignibus non vri. Et Plinius lib. 29. cap. 4. Si id eſſet verum, iam expertam fuiſſe Romam. Galenus quoque lib. 3. de Temperamentis, ait Salamandram breui quidem intercapedine nihil ab igne pati: ſed ſi longiore ſpatio ei admoueatur, proculdubio comburi. Alioqui perperam, & imperitè Galenus lib. 11. de ſimplic. medic. facult. & in lib. de compoſit. medicam. Paulus Ægineta lib. 7. cap. 3. Cornelius Celſus, & alij in rebus medicis cineres vſtæ Salamandræ commendarent ad abigendam lepram & ſcabiem, necnon ad efficiendū, ne euulſi pili renaſcantur. Habent enim, quemadmodum ijdem auctores tradidere, exedendi, & adurendi vim. Quæ omnia ſatis detegunt inſignem illorum hallucinationem, qui Salamandram tum igne non vri, tum flammis ali, prauè, & inſcienter prodiderunt.

Cineres Salamandræ curant lepram & ſcabiem.

Quàm ampla & magnifica fuerit domini apud veteres appellatio. CAP. XVI.

VEteres ſuos nominibus obuios ſalutabant: ac cum illud non ſuccurreret, quemadmodum Seneca libro 1. epiſt. ſcribit, eos dominos vocabant. Martialis,

Cùm te non noſſem, dominum, regemq; vocabā.

At hoc nomē exiſtimatum eſt quibuſdā temporibus tam amplū, magnificū, atq; ſuperbum, eo vt appellari Romanorū principes recuſarint, quod indicio eſſet reliquos ſeruos eſſe. Ideo Auguſtus, cum eſſet aliquando dominus à populo nominatus, non ſolùm vetuit, ne quis ipſum hoc nomine compellaret, ſed etiam ſummopere cauit, vt Dion Coccius eſt auctor lib. 55. & Suetonius in Auguſto. Vnde Tertullianus in Apologet. Auguſtus (inquit) Imperij formator, ne dominum quidem ſe dici volebat. hoc enim Dei eſt cognomen. Dicam planè

Superba domini appellatio.

Auguſtus noluit à populo dominus nuncupari.

nè Imperatorem Dominum, ſed more communi. Sed quando non cogor, vt Dominum vice Dei dicam. Cæterum liber ſum illi: Dominus enim meus vnus eſt Deus omnipotens, æternus, idem qui & ipſius, qui pater patriæ eſt, quomodo Dominus eſt. Hæc Tertul. Tiberius quoque Cæſar, vt Tacitus lib. 2. ſcribit, acerbè increpuit eos, qui ipſum Dominum dixerant. Quin Alexander Seuerus, auctore Lampridio, ſe Dominum appellari vetuit, quòd nimis ampla & magnifica Domini appellatio videretur. Huc pertinent inſequentes Palladæ verſus, quibus ſignificat ſe nolle Dominum appellari, quòd nihil dare aſſentatoribus poſſet: & alludit à verbo δόμεναι, ad nomen δόμινε.

Tiberius acerbè increpuit eos, qui ipſum dominũ dixerã.

Ἢν ὁ φίλος τι λάβῃ, δόμινε φράτερ εὐθὺς ἔγραψεν,
  Ἢν δ᾽ αὖ μή τι λάβῃ, τὸ φράτερ εἶπε μόνον.
Ὤνια γὰρ καὶ ταῦτα τὰ ῥήματα, αὐτὰρ ἔγωγε
  Οὐκ ἐθέλω δόμινε, οὐ γὰρ ἔχω δόμεναι.

Si quid amicus largitur, protinus eum Dominum fratrem
  vocat.
Si nihil det, fratrem tantùm dicit.
Hæ enim voces venales ſunt. at ego
Qui nihil habeo quod dem, dominus vocari nolo.

Claudius Cæſar, auctore Tranquillo, vt tacita aſſentatione vulgi fauorem aucuparetur, ſæpe hortando, rogandoq; ad hilaritatem homines prouocabat, dominos identidem appellans, immiſſis interdum, & acceſſitis iocis. Sed quidam Romani Principes ſic auidè illam appellationem arripuerunt, vt Domitianus exemplo Caligulæ ſe Dominum Deumq; appellari iuſſerit, quemadmodum Suetonius, Euſebius, Sextus Aurelius, Eutropius, & alij multi literis tradiderunt. Nos Galli Regem noſtrum Græco vocabulo κύριε appellamus, κ vt σ, proferentes: Delphinum verò, id eſt, Regis proximum hęredem, dictione Gallica Dominum ſignificante.

Domitianus exẽplo Caligulæ ſe dominum deumq; appellari iuſſit.

De mirabili Pentapoleos interitu, eiusq; apparentibus veſtigijs. CAP. XVII.

& multis in terris prærupta, & terram cinerulentam, & picis guttas ex petris diſtillantes, & flumina fœtido odore efferuentia, & habitationes paſſim euerſas: quòd eo loco tredecim vrbes olim habitabantur, quarum metropolis Sodoma adhuc ſexaginta ſtadiorum ambitum ſeruet: & quod ex terræ motibus, & ignis afflatu, & aquis calidis, & ſulphureis lacus eruperit, & quòd petræ igniferæ factæ ſint, & vrbium aliæ abſorptæ, aliæ ab iis, qui aufugerunt, derelictæ. Cæcutit admodum hoc Strabo. At id mirum cuiquam videri non debet: quandoquidem cauſa & ratio illum prorſus latebant, admirabilis interitus Pentapoleos. Quod & in Tacito obſeruauimus: ſic enim eadem de re lib. 21. ſcribit, Iordanes vnũ atq; alterum lacũ integer perfluit: tertio retinetur. Lacus immenſo ambitu ſpecie maris, ſapore corruptior, grauitate odoris accolis peſtifer, neque vento impellitur, neq; piſces aut ſuetas aquis volucres patitur. incertum vnde. Superiecta vt ſolido feruntur, periti, imperitiq; nandi, perinde attolluntur. Et paulo poſt, Haud procul inde campi, quos ferunt olim vberes, magniſq; vrbibus habitatos, fulminũ iactu arſiſſe: & manere veſtigia, terramq; ſpecie torridam vim frugiferam perdidiſſe. Nam cuncta ſponte edita, aut manu ſata, ſiue herba tenus aut flore, ſeu ſolitam in ſpeciem adoleuere, atra & inania velut in cinerem euaneſcunt. Ergo ſicut Iudaïcas quondam vrbes igne cæleſti flagraſſe conceſſerim, ita halitu lacus infici terram, corrumpi ſuperfuſum ſpiritum eoq; fœtus ſegetum & autumni putreſcere reor, ſolo cæloq; iuxta graui. Licet autem ethnici auctores in his rebus à Deo præter naturam mirabiliter factis, omnino inter ſe non conueniant: illud tamen ex illis conſtat, & arſiſſe Pentapolim, & caſu quodam admirabili concidiſſe, eiuſq; rei apertiſsima veſtigia etiamnum extare. Hûc ergo animum aduertãt Luciani illi & Epicuri, qui totam Rempubl. Chriſtianam ſuis ſceleribus & impietatibus turbãt. Caueant autem ij verbo tenus Chriſtiani, ne ob ſceleratam hypocriſim, Simoniacum ambitum, illicitam fœnerationem, furta, ſacrilegia, adulteria, conuicia, quibus pios inceſſunt, & alia grauiſſima ſcelera: caueant, inquam, ne iudex ille iuſtus & præpotens, in cuius manus horrendum eſt incidere, meritas talium admiſſorum pœnas ab eis expetat, & hîc vel

Locus Taciti de Sodoma.

Chriſtiana monitio & obiurgatio.

acerbius aut remiſſius in his cauſis ſtatuerent iudices, quàm depoſceret ratio: pro quantitate, qualitate, & modo delicti pœnas luere fures voluerunt. Non reperio tamen legibus Romanorum furibus, qui nec noctu deprehenderentur, nec interdiu telo ſe defenderent, pœnam mortis irrogatam fuiſſe: etiam ſi propter quantitatem, qualitatem, iterationémve furti atrocius delictum videretur, niſi forte publicam pecuniam, vel rem ſacram, vel religioſam furati fuiſſent: aut iudices tempore adminiſtrationis publicas pecunias ſubtraxiſſent, aut furto publicam pacem violaſſent. Voluit nanque Fridericus, eum, qui quinque ſolidos furatur, reſte ſuſpendi: eum verò qui minus, ſcopis caſtigari. Quæ ſanctio temporaria fuiſſe videtur: cùm fures omnes pacem publicam turbent, ſed non pari ratione: æquum tamen non ſit, omnes, qui quinque ſolidos furantur, reſte ſuſpendi. Itaque non omnes ea ſanctione tenentur, ſed illi demum quibus innotuit. Quin edita illa ſanctio fuit, ob coërcendam improbitatem & peruicaciam quorundam Germanorum, qui fures inſignes tunc temporis erant: ſicut & priſcis temporibus fuiſſe, Pomponius Mela lib. 3. de ſitu orbis teſtatur. Ideo cùm ius ſingulare contineat, produci temere ad caſus diſſimiles non debet. Quocirca, quod à Caliſtrato reſponſum eſt, famoſos latrones in his locis, vbi graſſati ſunt, furcæ affigendos: perperam ad fures trahitur. Latrones enim graſſatores ſunt, & viarum obſeſſores, qui multum à furibus differunt. Vnde Iuſtinianus nouella 134. Pro furto, inquit, nolumus vt vllum membrum amputetur, aut mors irrogetur, ſed alia ratione caſtigatio procedat. Fures verò appellamus eos, qui clàm & ſine armis talia delinquunt. Eos autem qui violenter graſſantur, vel cum armis, vel ſine armis, ſiue in iudicio, ſiue in via, ſiue in mari, legibus comprehenſas ſuſtinere pœnas iubemus. Sic autem Valentinianus peroſus eſt latrones, vt quenquam pro illis patrocinari vetuerit, tit. de defenſorib. ciuitatum. C. Huc pertinet illud Senecæ lib. 1. epiſt. Sed latrocinium fecit aliquis, quid ergo meruit? vt ſuſpendatur. id eſt, vt cruci affigatur. Primus enim Conſtantinus ſupplicium crucis ſuſtulit, furcæ pœna in eius locum ſuffecta: edixitq; vt nummiſmatis ſignum crucis imprimeretur. Itaque coniectura ducimur ad

Legibus Romanorum pœna mortis furibus non irrogatur, except. aliquot caſibus.

Enucleatus §. ult. de pace ten.

Germani fures inſignes.

Declarata l. capitalii. §. famoſos. D. de pœn.

Latrones multũ à furibus differunt.

Iuſtin. noluit pro furto mortis pœnam irrogari.

Valentinianus uetuit quenquã pro furibus patrocinari.

Conſtantinus ſupplicium crucis ſuſtulit, iuſſitq; nũmis crucem imprimi.

Calliſtratus pro cruce, furcam appoſuit.

ſuſpicandum in loco Calliſtrati iam citato pro cruce Tribonianum adſcripſiſſe furcam, vt ſcenæ, quod dicitur, & tempori ſeruiret. His autem, quæ ſuperius dicta ſunt, ſuffragatur Lampridius in Alex. Cùm quidam, inquit, ex honoratis vitæ ſordidæ, & aliquando furtorum reus, per ambitionem nimiam ad militiam adſpiraſſet, idcirco quòd per reges amicos ambierat, admiſſus ſtatim in furto præſentibus patronis detectus eſt, iuſſuſq; à regibus audiri, damnatus eſt re probata. Et cùm quæreretur à regibus quid apud eos paterentur fures, illi reſponderunt: Crucem. Ad eorum reſponſum in crucem ſublatus eſt. Ita & patronis auctoribus damnatus ambitor eſt: & Alexandri, quam præcipuè tuebatur, ſeruata eſt clementia.

Alex. magiſtratus fures ſummo odio proſequebatur.

Fures hoſtes et inimici Reipublicæ.

Alex. edictum.

Hic porrò Alexãder, eodem Lampridio auctore, ſeueriſſimus iudex contra fures fuit, appellans eoſdem quotidianorum ſcelerum reos, & damnatos acerrimè, ac ſolos hoſtes inimicoſq; Reipubl. vocans. Quod ſi vnquam furem iudicem vidiſſet, paratum digitum habebat, vt illi oculum erueret. Tantum odium eum tenebat eorum, de quibus apud ſe probatum eſſet, quòd fures fuiſſent. Edixit itaque per præconem, vt nullus iudicum aut magiſtratuum principem ſalutaret, qui ſe furem eſſe noſſet: ne aliquando detectus capitis pœnã ſubiret. Erat præterea hæc illius ſententia, ſolos fures de paupertate queri, dum volunt ſcelera vitæ ſuæ tegere. Idem addebat ſentẽtiam

Alexandri de furibus apophthegma.

de furibus notam: ὁ πολλὰ κλέψας ὀλίγα δοὺς ἐκφεύξεται. Qui multa rapuerit, pauca dederit, effugiet. Aurea mehercule ſententia, quam vſurpatam aliquando vidimus, cùm aliqui locupletes circunciſæ, vel adulteratæ monetæ, vel illicitæ indictionis, aliorumve inſignium furtorum rei poſtulabantur.

Draconis in puniendis furibus ſeueritas.

Draconis lex tacito populi conſenſu obliterata fuit.

Legum Draconis & Solonis differentia.

Quocirca Draco Athenienſis ille legiſlator acerbus ſupra modum in coërcẽdis furibus fuit: nam cuiuſcunque generis fures eſſent, ſummum eis ſupplicium irrogabat, vt Gellius ait lib. 11. cap. 18. Itaque licet olera aliaſve perexiguas res ſurripuiſſent, morte nihilo ſecius admiſſum vindicabat, quemadmodum Plutarchus in eius vita prodidit. Et quia nimium acerba hæc lex erat, tacito Athenienſium conſenſu antiquata fuit: & poſtea Solon vnus ex ſeptem ſapientibus Græciæ legibus ſuis non mortis pœna, ſed dupli præſtatione furtum vindicandum cenſuit. Sicq; agnoſcimus nimiam Draconis

in furtis vindicandis ſeueritatem, & Solonis nimiam lenitatem: quòd nullo habito furtorum delectu hic dupli pœnam, ille mortis generaliter furibus irrogarit. Notaui aliquando de furtis & varia illorum coërcitione locum Euſebij relatu dignisſimum lib. 6. de præpar. Euangel. cap. 8. In atriis, inquit, qui aliquid vel minimum furatus eſt, lapidibus obruitur. In bracteis qui pauca furatur, ſputis dedecoratur. Romanorum legibus verberibus ceditur. Ab Euphrate fluuio vſq; ad Orientalem oceanum, cui cædes vel furtum obiicitur, non magno mœrore torquetur. Et ſanè apud multas gentes populos've magna huius ſceleris impunitas fuit: quæ tamen aliquo exercitationis aut ſolertiæ velamento plerunque tegebatur. Itaq; apud Lacedæmonios, vt Xenophon in lib. de eorum Repub. Plutarchus in Apophthegm. & Heraclides in Polit. ſcribunt, iuuenes impunè furabantur, & negligentioribus rerum dominis inſidias tendebant: tum vt hac exercitatione laboribus bellicis aſſueſcerent: tum vt rerum domini in rebus ſuis aſſeruandis cauti prouidiq; eſſent. Veruntamen in furto deprehenſi vapulabant, & inediam pati cogebantur. Ideo quidam iuuenis, vt Plutarchus refert, cum ſurreptam vulpeculam interiore induſio occultaſſet, prius ab ea ſe clam diſcerpi, & demum interfici paſſus eſt, quàm furtum oſtenderet. Heraclides ait Lycios rapinis & latrociniis victum ſibi quæſiiſſe. & Plutarchus in Problemat. Samios Mercurio Charidítæ rem diuinam facientes volentibus & furari & latrocinari permiſiſſe. Quis autem leges non mirabitur Ægyptiorum, quibus furta omnia licita & impunita erant? Ne tamen omnino probari viderentur, ſtatutum erat, vt qui res alienas contrectare vellent, nomen ſuum apud principem ſacerdotum profiterentur, & rem poſtea furto ſubtractam deferrent: contrà domini diem & horam deſcriberent, qua res ſurrepta fuiſſet: vt ſi fortè id ſciuiſſent, res reſtitueretur. Locri, vt inquit Heraclides, in furto deprehenſos oculis priuabant. quod & hodie Scenani, qui in Africa ſub Preteianne degunt, ſuis legibus præſcriptum habent. Illi enim, vt Iouius ſcribit, furibus oculos eruunt, traduntq; luminibus miſerè captos publico mancipio, qui eos cithara & cantu cibum quærentes per omnes regiones & remota regna ea lege perducat, vt alterum

Euſebij locus de varia furum coërcitione.

Quædā gentes furtis uelamentum ſolertiæ & exercitationis prætexuerunt.

Apud Lacedæmonios iuuenes impunè furātur

Aegyptijs furta omnia licita & impunita.

Locri fures excæcabant.

diem vno in loco permanere vtrique capitale ſit. Iam ergo cernimus quàm variæ ſint, dicam & diſſidentes, gentium ac populorum de furtis leges: adeò, vt quidam ea licita & impunita eſſe velint, alij morte vindicanda. Sed propterea ius naturæ nō mutatur, quod ſemper idem vbiq; valet, & omnium animis inſculptum eſt atque comprehenſum. Quæ eſt enim tam rudis & barbara natio, cui perſpectum non ſit, iniquum eſſe ſegnem & inertis vitæ hominem laborioſi & vigilacis bona vſurpare? Item has Dei voces non exaudientem impunitum manere? Neminem lædas, Suum cuique tribuas, Alteri ne facias, quæ tibi fieri non vis. Certè natura ſatis edocti ſumus bonis & bene de nobis merentibus honores, præmia, & gratiam, malis verò & nocentibus pœnas inferri oportere. Quanquam naturæ lex pœnarum modum non ſtatuat, ſed lex tantum ciuilis. Itaq; gentes, quę furta permiſerunt, quòd ignorātiam cauſari immutabilium naturæ præceptorum non poſſent, ſuis legibus ingenerandæ fortitudinis velamentum prætexuerunt. Sed valdè hebetes aut veſani erant, qui vitiis parari virtutē poſſe arbitrabantur. Nunc igitur depulſa iſtiuſmodi errorum caligine, date operam iudices debēt, vt prima illa naturæ præcepta omnium animis inſita atque innata, cuiquam tranſgredi impunè non liceat. Quandoquidem publicus illorum neglectus mutatióve inſignem inuehit naturæ deprauationem, & Rerumpublicarum perturbationem. Ergo prudens iudex habita rerum & perſonarū ratione, pro menſura peccati pœnas furibus irrogabit: ita vt exemplo ſint cæteris, meliores ipſi reddantur, & quod priuatim damnum paſſi intereſt, ſarciatur.

Cur furtū improbetur.

Bonis præmia, malis uerò pœnæ ſunt irrogādæ.

Virtus uitijs nō paratur.

Partes iudicantium.

Furibus cur pœnæ irrogentur.

Qui libri Ciceronis interciderint, & quædam eiuſdem auctoris de Conſolatione, ſeu de Luctu minuendo, fragmenta. CAP. XIX.

Ciceronis ingenium atq; diligentia.

MAgnum profectò fuit M. Ciceronis ingenium, magna induſtria, & in optimarum artium ſtudiis aſsiduitas atque diligentia. Is enim non ſolum dum otio fruebatur, ſed etiam dum honoribus, dum cauſis agendis, dum Reipublicæ cura multiſq;

tiſq; officiis implicatus & cõſtrictus tenebatur, tot orationes, tot etiam libros immortalitate longè digniſſimos conſcripſit, vt meritò de ſe in Oratore dicat: Nemo orator tam multa ne in Græco quidem otio ſcripſit, quàm multa ſunt noſtra. Et in primo Academ. quæſt. Qui autem alia malunt ſcribi à nobis, æqui eſſe debent: quòd & ſcripta noſtra multa ſunt, vt plura nemini ex noſtris: & ſcribentur fortaſſe plura, ſi vita ſuppetet. Vt autem miſſos faciamus Marci Ciceronis libros, qui vulgò circunferuntur, & in manibus ſunt omnium, alios permultos conſcripſit, qui incuria librariorum, aut temporum iniuria iamdiu interciderunt: vt tam inſignem talium librorũ iacturam pro eo ac par eſt, omnes recti ſermonis amantes & elegantioris doctrinæ ſtudioſi moleſtè ferre debeant: atque eniti, vt aliqua ex parte tandem aliquando ſarciatur. Scripſit Cicero pręter libros qui extant, librum de iure ciuili in artem redigendo, quem Gellius citat lib. 1. cap. 22. ſcripſit de Orthographia librum, cuius lib. 6. Priſcianus meminit. Scripſit ſex de Republica libros, cum gubernacula Reipublicæ tenebat, vt ipſe lib. 2. de Diuinat. ait: eorumq; teſtimonio aliis in libris ſæpiſsimè vtitur. Compoſuit poëma de rebus à Mario municipe ſuo geſtis. Ideoq; Marium poëma nũcupat lib. 1. de Legib. & lib. 1. de Diuin. Compoſuit Aratum verſibus hexametris. Item poëma Pontium, Glaucum nuncupatum, vt ait Plutarchus: ac iuuenis Xenophontis œconomicum vertit, necnon Platonis Protagoram, vt ipſe lib. 1. Offic. teſtatur, & Nonius ac Priſcianus notant. Idem duas Æſchinis & Demoſthenis nobiliſſimas orationes, pro Cteſiphonte ſcilicet, & contra Cteſiphontem, è Græco conuertit, vt in lib. de optim. genere orator. refert. Edidit Prognoſtica, item Portiæ laudationes, & de Gloria libros duos, quemadmodum ipſe teſtis eſt lib. 2. & lib. 13. Epiſt. ad Attic. & de Offic. lib. 2. Edidit poſt mortem Tulliæ, de Conſolat. ſeu de luctu minuendo librum, de quo lib. 12. Epiſt. ad Attic. lib. 4. Quæſt. Tuſcul. & Auguſtinus de ciuit. Dei, lib. 19. cap. 4. & lib. 22. cap. 20. Catonis Vticenſis laudes quodam libro cõplexus eſt, in quem Cæſar Anticatones fecit. Cohortatus eſt omnes vehementer ad philoſophiæ ſtudium Hortenſio dialogo, ſicut de Diuinat. lib. 2. ait, item in Epiſt. ad Attic. & in Quæſt. Tuſc. ac de eo

Nemo tam multa ſcripſit, quã Cicero.

Libri Ciceronis deperditi.

loquitur Auguſtinus lib. 3. de ciuit. Dei, cap. 15. Edidit porrò de virtutibus librum, cuius meminit Chariſius. fecit & ἔπος ad Cæſarem, necnon de tēporibus lib. tres, & Academicarum quæſt. quatuor, ex quibus duo tantū ſuperſunt, ſicut ex quinque libris de legibus tres. Nanq; Macrobius hunc locum Ciceronis ex lib. 5. de leg. profert: Vis'ne igitur quoniam ſol paululum à meridie iam deuexus videtur, neque dum ſatis ab his nouellis arboribus omnis hic locus opacatur, deſcendamus ad Lirim, eaq́;, quæ reſtant, in illis alnorum vmbraculis perſequamur? Omitto permultos, qui deſiderantur, Epiſtolarum Ciceronis libros, omitto & deperditas illius orationes. Nam omnia ſingulatim recenſere otij eſſet & negotij maioris. Erunt igitur optimè de re literaria meriti, qui tam inſignes eloquentiæ parentis libros ab interitu vindicabunt: flagris autem & omni ignominia digniſſimi, qui cum magno, vt fertur, Reipublicæ bono eos edere vel integros, vel mutilos poſſint, ita tamen abſcondunt, vt nunquam appareant. Cùm tamen ſuppreſſi nec illis nec aliis quicquam interim proſint. Ego itaq;, vt pro virili parte conatus eorum adiuuem, qui ſeſe literarum ſtudiis dediderunt, & deſiderio operum Ciceronis tenentur, quæ obſeruaui apud Lactantium, Auguſtinum, & ipſum Ciceronem lib. de Conſolatione fragmenta interim dum maiora molior, in medium proferre non grauabor.

Fragmenta lib. Ciceronis de Conſolatione, ſeu de luctu minuendo.

Marcus Tullius in ſua Conſolatione pugnaſſe ſemper contra fortunam loquitur, eamq́; à ſe eſſe ſuperatam, cùm fortiter inimicorum impetus retudiſſet, ne tum quidem ſe ab ea fractum, cùm domo pulſus patria caruit, tum autem cùm amiſerit chariſſimam filiam, victum ſe à fortuna turpiter confitetur. Cedo, inquit, en manum tollo. Lactantius lib. 3. cap. 28.

Cùm verò & mares, & fœminas complures ex hominibus in Deorum numerum eſſe videamus, & eorum in vrbibus atque agris auguſtiſſima delubra veneremur: aſſentiamur eorū ſapientiæ, quorum ingenijs & inuentis omnem vitam legibus excultam, conſtitutamq́; habemus. Quòd ſi vllum vnquam animal

animal conſecrandum fuit, illud profectò fuit. Si Cadmi aut Amphionis progenies, aut Tyndari in cælum tollenda fama fuit: huic idem honos certè dicandus eſt. Quod quidem faciam: teq; omnium optimam, doctiſſimamq;, approbantibus Dijs immortalibus ipſis in eorum cœtu locatam, ad opinionē omnium mortalium conſecrabo. Lact. lib. 1. cap. 15.

Non naſci longè optimum, nec in hos ſcopulos incidere vitæ: Proximum autem, ſi natus ſis, quamprimum mori, tanquam ex incendio effugere violentiam fortunæ. Lact. lib. 3. cap. 19.

Nec enim omnibus ijdem illi ſapientes arbitrati ſunt eundem curſum in cælum patere: nam vitijs & ſcelerihus contaminatos deprimi in tenebras, atque in cœno iacere docuerūt: caſtos autem animos, puros, integros, incorruptos, bonis etiā ſtudijs; atque artibus expolitos, leni quodam, & facili lapſu ad Deos, id eſt, ad naturam ſui ſimilem peruolare. Lactantius lib. 3. cap. 19.

Animorum nulla in terris origo inueniri poteſt: nihil eſt enim in animis mixtum, atque concretum, aut quod ex terra natum, atque fictum eſſe videatur: nihil've aut humidum quidem, aut flabile, aut igneum: his enim in naturis nihil ineſt, quod vim memoriȩ, mentis, cogitationis habeat, quod & prȩterita teneat, & futura prouideat, & complecti poſſit præſentia: quæ ſola diuina ſunt. nec inuenietur vnquam, vnde ad hominem venire poſſint, niſi à Deo. Singularis eſt igitur quædam natura, atque vis animi, ſeiuncta ab his vſitatis, notisq; naturis. Itaque, quicquid eſt illud quod ſentit, quod ſapit, quod vult, quod viget, cæleſte & diuinum eſt, ob eamq; rem æternum ſit neceſſe eſt. nec verò Deus ipſe, qui intelligitur à nobis, alio modo intelligi poteſt, niſi mens ſoluta quædam & libera, ſegregata ab omni concretione mortali, omnia ſentiens, & mouens, ipſaq; prædita motu ſempiterno. Ex Cicerone lib. 1. Tuſc. Lact. lib. 1. cap. 5. Auguſt. de Ciuit. Dei, lib. 22. cap. 20.

De Cometa, qui anno 1556. multos dies emicuit, & rebus poſteà inſecutis. CAP. XX.

ANno ſalutis humanæ quinquageſimoſexto ſupra ſeſquimilleſimum horrendus Cometes dies triginta, & eo amplius, per vniuerſam Europam viſus eſt: quem eleganter quidam vir doctus, & amicus noſter ad hunc modum deſcripſit,

Nox erat, & toto radiabant lumina cælo,
Cùm ſuperexoriens ſtella flagrante Cometes
Crinibus expanſis, radio nutante per auras
Aetherea flamma formas imitante Deorum,
Terruit attonitum multis angoribus orbem.
Hunc primùm in latere Arcturi, Tropicoq́; vagantem
Vidimus in vacuum lumen diffundere, donec
Proderet in cubito celeri ſtatione Bootem.
Inde per æquantis tendens diſcrimina Libræ,
Virginis impleuit ſpatium, per Plauſtra, per Anguem,
Auerſo remeans curſu dum ſtaret in Arcto.
A qua digrediens paulatim in vertice mundum
Attigit, obliquo findens animalia centro.
Incertum per iter declinans ſyderis vllum
Non ſtetit ad motum, nec primi mobilis axi
Incubuit, ſed tanquam ſtella creata recenter
Seruauit proprium per ſingula ſydera curſum,
Effugiens Veneris, Martisq́; diametra ſigna,
Saturniq́; minas, auerſaq́; lumina Solis,
Stilbontisq́; manus pugnantes robore & aſtu.
Hunc tu Stelligeri ſeu credas numen Olympi,
Seu illuſtratas ardente vapore figuras,
Siue Dei ſignum, meteora've fuſilis ignis
Quattuor è multis portendere fata putamus.
Primùm cauſidici moderamina digna theatri:
Ne cadat à iuſta totiens plebecula cauſa,
Quæ diu ſuſtinuit pro ſummo iure rigorem:
His modò ſuccedet diuæ inſtauratio gentis
Per ſacros canones, decreta, piacula, ritus
Inuaſura pares ſectas: tentabitur armis.
Quod nulli potuere ignes, nec ſanguinis horror,
Nec tormenta graui plectentia corpora morte.
Principis interitus ſortem complebit amaram:

Quodq́; referre licet, doctrinæ nomine præſtans
Vnus ab occidua morietur parte Cometæ.
Denique regnabunt venti, terramq́; trementem
Sentiet Erigone crudeli ſaucia peſte.

Hoc nondum extincto, alter Cometes matutino crepuſculo emicuit: & poſteà vtroque deficiente coniunctio Saturni & Martis in Ariete iuxta Solem, Venerem, & Mercurium inſequuta eſt. Hiſdem temporibus Martio menſe tres Lunæ apparuerunt, totidemq́; conſpicui Soles, qui tandem in vnum coacti ſunt: quemadmodum obtigiſſe dicitur Antoniano bello, & occiſo Cæſare dictatore, vt Plinius docet lib. 2. hiſtor. natural. & Euſebius in Chronic. Quæ omnia proculdubio fuerunt rerum futurarum grauiſſima indicia. Rectè Manilius lib. 1. Aſtronom. *Tres lunæ & tres Soles viſi 1556.* *Prodigia cæli rerum futurarũ grauiſsima indicia.*

Nunquam futilibus excanduit ignibus æther.

Nam, vt ſcitum eſt, nihil fruſtra naturam facere, ita omnium ſeculorum euentu compertum habemus, hæc plerunque ſigna magnarum calamitatum & ingentium malorum prænuncia eſſe. Impium tamen ac ſceleratum eſſet, arbitrari propter ſtellas crinitas, vel cælo volantes faces, vel plures ſoles, vel aliud cæli prodigium, quicquam mali mortalibus accidere. Illa enim potius fiunt, vt Plinius lib. 2. ſcribit, propter incaſura mala: quæ idcirco à Chriſtianis vitari pijs actionibus & prudentia poſſunt, ſicut & ſtellarum effectus priuſquam eueniant, à ſcientibus & prudentibus auerti, vt Ptolomæus Aphor. 5. prodidit. vnde Manilius, *Ob ſigna cæli mala mortalib. non accidunt.* *Mala quæ Cometæ portẽdũt, vitari pijs actionibus & prudẽtia poſſunt.*

Ne mirere graueis rerumq́; hominumq́; ruinas:
Sæpe domi culpa eſt, neſcimus credere cælo.

Igitur quia ſigna, quæ eo tempore mortalibus in cælo apparuerunt, graues, triſtes, & periculoſos euentus portendere credebantur: rem multis gratam, & poſteris vtilem me facturum exiſtimaui, ſi formidabiles morbos, maximas calamitates, ingẽtes clades, & alia infortunia, quę non multo poſt mortalibus acciderunt, hoc capite deſcribam. In Gallia noſtra alijsq́; multis Europæ partibus homines febribus acutis, ardentibusq́; grauiſſimè laborarunt, & quidam prorſus abſumpti ſunt. Cuius rei teſtis ſum ego locupletiſſimus, qui graui, continuaq́; febri plus minus menſe ad diſcrimen vitæ iactatus ſum. Alij etiã *Febres acutæ et ardentes in Gallia.*

in

in homines non leniter ſæuierunt morbi, qui multis exitio fuere. Inter cæteros ſæuijt funeſta Reipublicæ peſtis in Aquitanos, Celtas, & Belgicos: adeò vt Tholoſæ circiter vigintiquatuor millia hominum eo lethali morbo perierint. Quod nobis Cometes portendiſſe videtur: nanque Manilius de illo ſic ad Auguſtum ſcribit,

Cometes portẽdit peſtem.

Tunc grauibus morbis, & lenta corpora tabe
Corripit exuſtis lethalis flamma medullis:
Labentesq; rapit populos: totasq; per vrbes
Publica ſuccenſis peraguntur fata ſepulchris.
Qualis Erichthonios peſtis populata colonos,
Extulit antiquas per funera pacis Athenas,
Alter in alterius labens cùm fata ruebant.
Nec locus artis erat medicæ: nec vota valebant.
Ceſſerat officium morbis, & funera deerant.
Talia ſignificant lucentes ſæpe Cometæ:
Funera cum facibus veniunt, terrisq; minantur
Ardentes ſine fine rogos: ni mundus, & ipſa
Aegrotet Natura nouum ſortita ſepulchrum.

Is autem morbus Burdigala Toloſam aduenerat. vnde falſum comperi quod Plinius notat lib. 7. cap. 50. obſeruatum in meridianis partibus ad occaſum Solis peſtilentiam ſemper ire. Fuit iiſdem temporibus annonæ magna caritas ob ſummã rerum omnium ſterilitatem, & penuriam, quæ ad victum neceſſariæ ſunt, in Italia præſertim, atque in Hiſpania, & aliquot Galliæ partibus. Quod nobis gemino cometa ſignificatum videtur: ſic enim in Phænomenis Aratus interprete Tullio:

Plinij lapſus.

Cometes index futuræ famis.

At ſi contigerit plures ardere cometas,
Inualidus ſegetes terrebit ſiccior aër:
Nam quæ prorumpunt naturæ legibus vltrò
Spiramenta ſoli, ſi iuſtus defuit humor,
Arida per cælum ſurgentia deſuper altè
Igneſcunt, flammis, mundiq; impulſa calore
Excutiunt ſtellas, & crebro crine rubeſcunt.

Idem ſolum Cometam prænunciare quidam hoc diſticho docet:

Tu ſteriles campos, & inania vota coloni
Siccus, & efferuens dire cometa facis.

Illud

Illud notandum eſt, poſt annonæ caritatem peſtilentiam inſecutam. Id enim plerunque fieri Heſiodus lib. 1. τῶν ἔργων, καὶ ἡμερῶν. his verbis oſtendit, λιμὸν ὁμοῦ καὶ λοιμόν. vnde deprompta eſt vulgaris illa ſententia, λοιμὸς μετὰ λιμόν· id eſt, peſtis poſt famem. *Peſtis poſt famem.* Itaque Iuſtinus de exercitu Xerxis loquens lib. 2. Multorum, inquit, dierum inopia contraxerat & peſtem, tantaq; fœditas morientium fuit, vt viæ cadaueribus implerentur. Flagrauit eodem tempore tumultibus bellicis tota Europa, ac variȩ populorum editæ ſunt ſtrages. Cuius rei prȩnuncij fuerunt Cometæ.

Nam & bella canunt, ignes, ſubitosq; tumultus,
Et clandeſtinis ſurgentia fraudibus arma,
Ciuiles etiam motus, cognataq; bella.

vt Manilius air. Eôdem pertinent inſequentes verſus Sibyllæ:

Solo ſub occiduo verò vocitata Cometa,
Stella relucebit, gladij mortalibus index,
Et famis, & mortis, præclarorumq; virorum,
Atque ducum interitus magnorum, nobiliumq;.

Interim Hiſpani milites, magno inſontis populi malo, hoſtilibus excurſionibus & latrocinijs eam Belgicæ Galliæ partem deuaſtarunt, quæ ſub ditione Regis Gallorum erat. *Calamitoſæ Gallorū & Hiſpanorum excurſiones.* Contrà Galli, vt ab incœpto Hiſpanos auocarent, & vt illatam iniuriam vlciſcerentur, in terras Regis Hiſpanorum ſimiles excurſiones fecerunt. Refertam certè tunc Galliam vidimus permultis miſeris hominibus, qui rebus omnibus abiectis, vitandi periculi cauſa celeriter aufugerant, vbique ſibi victum miſerè & flebiliter quæritantes. Quod vix meminiſſe, nedum commemorare ſine lacrymis, & mȩrore poſſum. Vidimus etenim permultos tam viros, quàm mulieres oris forma, & habitu corporis honorabiles oſtiatim mendicare: qui miris modis lacerati, aut membris mutilati, aut pallore & macie confecti, aut demum ſqualore ita obſiti erant, vt omnes probi, & à vera pietate non abhorrentes, vicem eorum vehementer dolerent, tale infortunium, tantamq; illorum calamitatem, tantas etiam ærumnas grauiter mærerent: & Deum obnixè deprecarentur, vt pacis interuentu hiſce infortunijs, & calamitatibus gentem Gallicam liberaret. Apud Britannos magnæ rixæ, contentiones, & inteſtina bella fuerunt, tum ob principatum, *Britannorum diſsidia.*

tum ob diſſidentes ſuper religione ſententias. Eodem tempore Vulpianum à Gallis captum, & dirutum fuit. Illud magno Gallorum incommodo accidit, cùm ad Diui Quintini vrbem heros Anguianus, & alij multi etiam illuſtres viri ab Hiſpanis interempti ſunt, & duodecim proceres capti: inter quos Anna Momorancius equitum Magiſter, & Sanctandreanus militum tribunus. Non multo poſt Galli milites Guyſiano duce, Theonuillam expugnarunt, vrbesq; Caleto finitimas. Eodem etenim anno Caletum, quod ante ducentos annos Britanni noſtris eripuerant, non minus felici, quàm inſperato marte in Gallorum poteſtatem redijt. Carolus quintus Romanorum Imperator, multis rebus prçclarè & feliciter geſtis, cùm in cœnobium ſeceſſiſſet, anno ætatis quinquageſimoſeptimo vita functus eſt. Id portenderant Cometæ, ſicut & olim Iulij Cæſaris interitum.

Vulpianũ captũ & dirutum.

Theonuilla expugnata.

Caroli v. mors.

Non aliàs cælo ceciderunt plura ſereno
Fulgura, nec diri toties arſere Cometæ.

Cæſaris interitum portenderant Cometæ.

Quin & Conſtantini mortem ſtella crinita ſimiliter prænunciauit, vt Eutropius lib. 10. refert. Obijt porrò Maria Caroli V. ſoror, & Hungariæ regina, quæ cùm ſupra muliebris ſexus naturam fortis & ſolers eſſet, tum ſtrenuè plurima bella & geſſerat, & confecerat. Obijt & Maria Britannorum regina & Philippi Hiſpaniæ Regis vxor, cuius mortem inſecuta eſt religionis commutatio. Ex quo autem conſpecti ſunt duo illi Cometæ, quæ iamdiu irrepſerant in Rempublicam Chriſtianam hæreſes, miruminmodum adauctæ ſunt, & ad ſummam vſque impietatem progreſſæ. Henricus II. Rex noſter Chriſtianiſſimus, vt ſtipendia militibus perſolueret, quos tunc innumeros habebat, ingentem pecuniam à ſubditis mutui nomine ſæpe inuitus exegit, & anno proximo extraordinarium onus triceſies centum millium aureorum impoſuit. Beneficiarijs decies centena millia, locupletibus totidem, plebi eandem pecuniæ quantitatem. Memini videre publicanos & apparitores, qui ob hæc extraordinaria munera, quæ mutui nomine cenſentur, multos probos & honeſtos homines valde fatigabant, quòd credere indictam quantitatem non poſſent. nec verò anteà tãtum nummorum vnquam à Gallis exactum fuit. Miræ fuerũt eodem anno aquarum inundationes. Cùm enim

Cõſtantini mortem cometes prænunciauit.

iuſſu Regis quidam Tholoſani ſenatores Nemauſum ſe contuliſſent, ob Antoninum Pium celebrem, vt in quoſdam impietatis reos ſine prouocatione animaduerterent, tanta de repente vis aquarum ingruit, vt fluctibus multi obruerentur, cæteri horrore perterriti oppetendum putarent. Nam præter murmur ingruentis aquæ, flammæ è cælo ſuper vrbem crebrò decidere videbantur, ac multæ domus vi aquarum pulſæ corruebant. Paucis poſt diebus quàm inde legati Senatores diſceſſerunt, mira proluuies, magna vis aquarum ibidem denuò fuit. Sed prodigioſius eſt, & memorabilius quod ſequitur. Apud Anitium Velauniorum metropolin ad 4. Id. Auguſti hora noctis circiter vndecima, cælo planè ſereno, atque placato, tanta, tamq; inuſitata proluuies ſummo impetu in ſuburbia & vicos proximiores inuaſit, vt murmurantium aquarum fremitu excitatis repentè omnibus, ſtatim auditi ſint multorum eiulatus, quos fluctus ſurſum deorſum, miſerè & calamitosè circunferebant: infinitis virorum, mulierum, infantium etiam puerorum inter nutricum amplexus exiſtentium fluctuantibus cadaueribus. Nec quieuit tanti furoris impetus, quoad pontibus deiectis, arboribus euulſis, & templis aliquot, domicilijsq; dirutis rerum omnium facies mirabiliter immutata cerneretur. Tanta verò vi ventorum, tamq; crudeliter res agebatur, vt plerique fide digni, oculatiq; teſtes religioſè nobis affirmarint, quaſdam horrendas immundorum ſpirituum formas inter vndas apparuiſſe: creditumq; eſt vniuerſam ciuitatem naufragium paſſuram, ni vrbs excelſo loco ſita fuiſſet. Romæ 18. Cal. Octob. Inſueta obtigit alluuies, inundatioq; Tyberis magno impetu per noctem ingruentis, qui multos homines fluctibus obruit, & varia ædificia abſumpſit. Fluuius, qui Florentiam alluit, eodem die alueum excedens, tanta vi per vrbem diffuſus eſt, vt multæ conuulſæ ſint domus, quædam diruta cœnobia, homines verò ſeptuaginta ſubmerſi. Quin eadem proluuie permulti abſumpti ſunt agri, ingentes radicitus euulſæ arbores, & ruſticæ funditus euerſæ habitationes. Quod lugubre huius ætatis ſpectaculum nec ſuperſtites ſine mœrore intuentur, nec poſteri ſine luctu recordabuntur.

Miræ aquarum inundationes.

Antoninus Pius Nemauſenſis erat.

Diluuium Nemauſenſe.

Inſueta Tyberis inundatio.

Diluuium florentinum.

FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM.

Abderitæ Democritum Philoſophum inſanum eſſe arbitrabantur 13.14

Ab hoſte liberati, & deditiorum loco habiti, pileos geſtabant. 4

Abortus 22. *infantium* 36

Ad pileum vocare 6

Aegyptij primi omnium literis vſi 22

Aegyptijs furta omnia licita & impunita 49

Agrippinam Tiberius etiam poſt diuortium amauit 26

Adulteræ aſtutia ad gignendum marito ſimiles filios 34

Agathocles 7

Alexander Conſtantinopolitanus Epiſcopus 18

Albertus Magnus Pygmæos quædam monſtra eſſe putat 40.41

Alexander Seuerus ſummo odio fures proſequebatur 48

Amara cur guſtu difficilia 38

Alexandri de furibus apophthegma 48

Amantes cur pallidi 26

Amantes cur melancholici 26

Amare id dicimur, quo indigenus, & abeſt 27

Amor inſaniæ proximus 24

Amantes in alieno corpore viuunt 24.

Amor molliſsimis animis ſe infigit 28

Amore nihil vehementius 23

Amantium notæ 25

Amoris remedia 26.27

Amor res dulcis, & amara 24

Amor res otioſa 28

Amor poſt chaos, terram, & Tartarum prodijt 25

Amoris verbo quid Heſiodus ſignificet 25

Amor ſilentes, & taciturnos, loquaces, & garrulos reddit 24

Amor vacantium eſt occupatio 28

Amor voluntaria mors 24

Ampliare 22

Amphilochius Theodoſio ſuaſit, vt Arrianorum cœtus prohiberet 12

Amphilochij mirabile artificium 12

Amygdalæ amaræ arcent ebrietatem 37

Antinomiæ conciliatio 35

Ariſtotelis de Pygmæis ſententia 39

Ariſtotelis, & Stoicorum de multiplici fœtu reiecta opinio 33.36

Animal mutum ſuſcepto fœtu mari repugnat 33

Arrij

Arrij hiſtoria 18
Arrij miſer interitus 19
Artis fingendi ex argilla origo 25
Aſſurgere aduenientibus honoris cauſa genus eſt venerationis 14
Aſtromorum gens 32
Atrij fures lapidibus obruunt 42
Auguſtus noluit à populo dominus appellari. 42
Auguſtus ſub Dio petaſatus ſpatiabatur 8

B

Balteus 34
Belgicus color 10
Bombardæ primùm Chriſtianis cognitæ 31
Bombardæ auctor 31
Bombarda tormentum teterrimum 31
Bonis præmia & malis pœnæ ſunt irrogandæ 50
Braſſica vitibus inimica 38
Britannorum diſsidia 57
Britannorum coniuges glaſto oblitæ quibuſdam in ſacris nudæ incedebant 10
Britanni olim ſe glaſto inficiebant 10
Bractei fures ſputis inficiũt 49
Brutus ſuis nummiſmatis pileum cum duobus pugionibus incîdit 7

C

Caligulam tranſeuntem nõ licebat ex ſuperiore loco proſpicere 5
Caligula paucos oſculabatur, pleriſque manum adorandam porrigebat 15
Calamitoſæ Gallorum & Hiſpanorum excurſiones 57
Carolus V. *cum in cœnobium ſeceßiſſet anno ætatis* 57. *obijt* 58
Capitis tegumenta 6
Capite operto cur priſci deos venerarentur 8
Capita quibus ex cauſis veteres obtegerent 8
Capite nudo veteres propalam incedebant 6
Capite nudo cur veteres ibant 6
Caßius Chærea 13
Cato Manlium è Senatu mouit, quòd præſente filia oſculatus eſſet vxorem 15
Centum capita 41
Cæſar res occultas notis ſcripſit 20
Cæſare interfecto plebs ſumpſit pileos manumiſſorum 7
Cæſares peregrè abeuntes aut redeuntes quenque ſenatorum oſculabantur 15
Chryſoſtomus quam alij detrectabant, legationem ſuſcepit 13
Cicero per notas ſcribere ſolitus 22
Ciceronis aßiduitas & diligentia 50

Ciceronis libri deperditi 51
Cicero probos in cælum aſcendere, & improbos in tenebras deprimi dixit 53
Cincti dicuntur equeſtri militia exornati 34
Cineres Salamandræ lepram & ſcabiem tollunt 42
Claudij calamitas Chriſtianorum oſoris 17
Cometa 1556. *per vniuerſam Europam viſus* 83
Coniunctio Saturni & Martis in Ariete 55
Conſtantinus ſupplicium crucis ſuſtulit 47
Conſtantini mortem cometes pænunciauit 58
Crambe occurrit ebrietati, & crapulam diſcutit 38
Crambe conuiuijs olim adhibita 38
Cratis Thebani egregium apophthegma 27
Crucis ſignum vt nũmiſmatis imprimeretur Conſtantinus ſtatuit 47

D

Defectus concoctionis alimenti pallorẽ & maciem gignit 26
Dextra oſculis auerſa appetitur 13
Dextræ quædam ineſt religio 13
Diluuium Nemauſenſe 59
Diluuium Florentinum 59
Diluuium Romanum 59
Diuina cuiuſdam Arriani vindicatio 20
Dionyſias gemma arcet ebrietatem 38
Domini ſuperba appellatio 42
Dominos ſalutandos vocamus quorum nomina non ſuccurrunt 42. 43
Domitianus exemplo Caligulæ ſe dominum deumq́; appellari iuſsit 43
Draconis in puniendis furibus ſeueritas 48

E

Ebrietati occurrere etiam inſignis potator multis modis poteſt 37. 38
Ebrietas contracta quomodo diſcutiatur 38
Effectus contrarij eadem ex re interdum producuntur 36 & 37
Egentes amore non torquentur 28
Egregij amoris effectus 24
Eodem partu mulier adultera vnum procuratori alterum domino ſimilem edidit 33

F

Famis index Cometes 56
Fauſtinæ immenſus amor 28
Febres acutæ & ardentes in Gallia 55
Filij terræ 40
Fœtus ſinguli tribus membranis

nis obteguntur 36
Fœlicis theſaurorum curatoris & Chriſti irriſoris miſer interitus 19
Fœneratoris lege decemuirali maior, quàm furis pœna 46
Fons qui ardentes faces extinguit, & extinctas incendit 37
Friderici de furibus quinque ſolidorum declarata conſtitutio 47
Furta apud quoſdam populos licita & impunita 49
Fures hoſtes ſunt & inimici Reipub. 48
Fures omnes pacem publicam turbant 47
Furti pœna vſq; ad ſeptuplum apud Hebræos aucta 46
Fures de paupertate queruntur dum volunt ſcelera vitæ ſuæ tegere 48
Furibus cur pœnæ irrogentur 50

G

Germani fures inſignes 47
Gainas Arrianus 13
Generationis multi expertes 40
Glaſto Britanni olim ſe inficiebant 10
Glaſti duo genera 10
Glaſtum quo modo teratur 10
Glaſtum quo tempore ſeratur, & colligatur 10
Glaſtũ Plantagini ſimile, aut potius Cynogloſſo 10
Glaſtum qualem colorem efficiat 10

H

Hadrianus Imperator nudo capite orbem peragrauit 5
Heſiodi locus in Theogonia declaratus 25
Hercules velato capite Palladium Troiam detulit 9
Hercules effecit vt vini vſu mulieribus interdiceretur 14
Hercules & Iphicles eodem partu editi 33
Hippocrates ad Democritum profectus 15
Hómines ſine naribus, tibijs proceres, & digitis retro inuerſis 40

I

Iacobi Apoſtoli Martyrium 16
Ignis contrarios effectus producit 36
Impune mulier trucidata, quæ vinum biberat 15
Incantamenta amorem inducunt, & ſoluunt 27
Inſignis impoſtura 29
Iſidis ſacerdotes ſcelerati 29
Iuliani auunculi calamitoſa mors 19
Iuliani nefarium ſcelus 19
Iulianus Imperator Chriſtianorum

norum oſor 19
Iulianus Imperator vulnere mirabiliter inflicto exanimatus 19
Iulius Cæſar caluus erat 5
Iulia Auguſti filia pleno tantum vtero, ſui corporis copiam faciebat 34
Iudicantium in cauſis furtorum partes 50
Iuſtinianus noluit per notas leges deſcribi 21
Iuſtiniani declarata conſtitutio de Lat. lib. tol. 6
Ius laureæ coronæ perpetuò geſtādæ Cæſari tributum 5

L

Lacedæmonij impunè furantur 49
Latrones multum à furibus differunt 47
Leges & iuris loci hoc libro explanati. l. antiqui. ſi pars hæred. pet. 35
l. ſed cum patrono. §. notis. de bonor. poſſ. 20
l. poſterior, de veter. iure enuc. 21
l. capitalium. §. famoſos. de pœnis 47
§. item lex Iulia. de publ. iudic. 47
l. ſi pater. de ſolut. 35
§. ſi quis quinque ſolidos. de pace tenend. 47
l. vnic. de lat. lib. tol. 6
Liberi obtegebant capita, cum parentes efferebantur 9
Liberti pileos in capite habentes patronorum lectulos in funeribus comitabantur 7
Liberati ab hoſtibus pileos olim geſtabant 7
λιπόῤῥιν@ 42
Locri fures excæcabant 49
λοιμὸς μετὰ λιμόν 57

M

Maciem inducit vehemens et aſſidua contemplatio 26
Mala quæ Cometæ portendunt, vitari pijs actionibus & prudentia poſſunt 55
Manuum oſculatio 12. 13
Maſiniſſa Mauritaniæ rex 7
Manlius ſenatu motus propter oſculationem 15
Mæcenas quaſdam notas inuenit 20
Medicus potator inſignis 37
Medicorum notæ 23
Mola truſatili et dentata glaſtum teritur 10
Mos conijciendi in ciſtam ſuffragia 22
Moſis lex de furtis 46
Mundus amore Paulinæ captus, & tandem voti compos factus 29
Mulieres capite velato in publicum prodibant 6
Mulier Chriſtiana impio nubere non debet 16
Mulieribus vſu vini interdictum

ctum 14
Mulierem grauidam cur deus viri patientem eſſe voluerit 32

N

Nicena ſynodus 18
Nerone mortuo plebs pileata tota vrbe diſcurrebat 7
Nicomachi apohthegma 24
Nocentes olim capite operto plectebantur 9
Notæ an ſint literæ 20
Notarij à notis dicti 20
Notæ medicorum 23
Notis res occultas veteres ſignificabant 20
Notas ſeſtertij 22
Notarum varia genera 23
Nubentes virgines cur olim capita cooperiebant 9
Nuptiale operimentum 9
Numidiæ reges neminem oſculantur 12

O

Operimentum capitis apud Hebræos indicium mœroris erat 9
Origo amoris 25
Oſculatio indicium eſt amoris 16
Oſculationes priſcis temporibus à Chriſtianis vſurpatæ 16
Oſculorum vſus & origo 14
Oſculationibus viri placati 14
Oſculatio vti res laſciuior interdum vindicata 15
Oſculationis manuum vetus obſeruatio 12
Oſculatio genu 13
Oſculatio pedum 13
Ouis pulmo temulentiæ reſiſtit 38

P

Paulina mulier illuſtris & formoſa 29. 30
Pallor vnde proueniat 26
Pauli iureconſ. lapſus 34
Pauli locus declaratus 21
Paulũ magno in honore Alexander habuit 34
Pauli Aeginetæ de remedio amoris ſententia 27
Pentapolis gignit mala, quæ mandi non poſſunt 44
Pentapolis momento abſumpta 44
Perſæ honoris cauſa oſculum exhibent 11
Peſtis poſt famem 57
Pileus inſigne libertatis 6
Plinij lapſus 56
Prometheus religatus in monte Caucaſo ad triginta millia annorum 37
Prodigia cæli rerum futurarum grauiſsima indicia 55
Propertij locus declaratus 27
Pygmæi armati oua & pullos auium conſumere dicuntur 39
Pygmæorum gentem non eſſe multis argumentis comprobatum 40

Pygmæorum etymologia 39
Pygmæorum cum gruibus certamen 39
Puluis, in quo mula ſe voluta-uerit, ſedat amorem 26

Q

Qualem colorem glaſtum efficiat 10
Quibus de cauſis veteres obtegebant capita 8
Quibus ex rebus puluis bombardarum conficiatur 31
Quomodo Amphilochius Theodoſio ſuaſit, vt Arrianos ex vrbibus eijceret 12
Quomodo Eraſiſtratus deprehenderit Antiochum amore torqueri 25
Quomodo plures fœtus eodem vtero gignantur 35
Quinque pueri vno partu editi 35

R

Radix mãdragoræ alterutrius ſexus ſimilitudinẽ refert 41
Reiectus vulgaris error 41
Remedia amoris 26
Remedia ebrietatis 38
Res amata ſemper videtur amanti pulchra 24

S

Salamandra lacerti genus 41
Salamandra niſi æſtiuo tempore non videtur 41
Salamãdra vim frigidiſſimam vulgò habere creditur 41. 42
Salamandra an igne abſumatur 42
Salamandra vim exedendi, calefaciendi, & exulcerandi habet 41
Salamandra denſam & pinguem cutim habet 42
Saltatio ad leuandum amorem prodeſt 26
Salutando cur caput diſcooperiamus 11
Sarraceni rectius Agarei dicuntur 31
Scythica herba 26
Segor propter Lot conſeruata 44
Seleucus vxorem ſuam filio in matrimonium dedit 26
Seruilius Iſauricus 11
Serui cùm manumittebantur raſo capite pileũ accipiebãt 6
Serapia Alexandrina 35
Septimius Seuerus vt milites ad patientiam laborum cohortaretur, hyeme ſæua, nudo capite ibat 6
Seſtertius nummus 22
Seſtertium neutro genere 23
Siciliæ reges nudo capite in publicum prodibant 7
Sirbonis lacus 44
Sigla 21
Soles tres viſi 1556. 55
Sol ceram emollit, & limum indurat 37
Sodomæ interitus 44
Solon vnus ex ſeptem ſapientibus Græciæ 48

Solo

20 96 3019